

Revolution will ~~not~~ be televised!

Vaihtoehtomediat kansalaisaktiivismin kentällä

Tampereen ammattikorkeakoulu

Viestinnän koulutusohjelman tutkintotyö

Mediatuotannon suuntautumisvaihtoehto

Kevät 2005

Elina Mikola

Opinnäytetiivistelmä

Osasto Viestintä	Erikoistumisala mediatuotanto
Tekijä Elina Mikola	
Työn nimi Revolution will (not) be televised – vaihtoehtomediat kansalaisaktivismien kentällä	
Lopputyön laji Kirjallinen opinnäytetyö	
Työn valmistumisaika kevät 2005	Sivumäärä 59
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö käsittelee vaihtoehtomedian roolia suomalaisten kansalaisliikkeiden toiminnassa. Vaihtoehtomedioiksi on tässä työssä määritelty kansalaisliikkeiden toimijoiden itse tuottamat mediat, muun muassa pienlehdet, verkkosivut ja videot.</p> <p>Työn aineistona on käytetty suomalaisten media-aktivistien haastatteluja sekä internet-sivustoja ja pienlehtiä. Tarkasteluajanjakso ulottuu 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2005.</p> <p>Työssä eritellään vaihtoehtomedian tehtäviä ja lähtökohtia, joista sitä tuotetaan. Lisäksi hahmotellaan vaihtoehtomedian paikkaa mediakentällä sekä suhdetta yhteiskunnallisiin kansalaisliikkeisiin.</p> <p>Suomalaisen vaihtoehtomedian historiaa käsittelevässä osuudessa esitellään lyhyesti vaihtoehtomedian kehitystä 1970-luvulta tähän päivään. Samalla tuodaan esiin kuinka kansalaisliikkeiden toimintatavat ja suhde julkisuuteen ovat tarkastellun ajanjakson aikana muuttuneet.</p> <p>Yhteiskunnallisen kansalaistoiminnan muuttuessa yhä voimakkaammin mediasuuntautuneeksi, vaaditaan kansalaisaktivisteilta myös enemmän media-alan tietotaitoa. Tämän seurauksena myös vaihtoehtomedian tuotanto on kehittynyt ammattimaisempaan suuntaan.</p> <p>2000-luvun taitteen vaihtoehtomediodien tuotannolle on ollut tyypillistä tasapainoileminen riippumattoman media-aktivismien ja media-ammattilaisuuden välissä. Kun kansalaisliikkeissä toimiminen edellyttää yhä enemmän media-alan tieto-taitoa, aktivistin ja media-ammattilaisen rajat ovat hämärtyneet. Tätä kehitystä työssä tarkastellaan muun muassa pientuottajuus -käsitteen kautta.</p>	
Asiasanat Aktivismi, kansalaisjournalismi, kansalaistoiminta, mediakritiikki, mediakulttuuri, pienlehdet, pienpainatteet, punk, tee-se-itse-tuotanto, vaihtoehtoliikkeet	
Säilytyspaikka TAMK kirjasto / Finlayson	

DIPLOMA WORK**SUMMARY**

Department Media production	Area of specialisation production
Author Elina Mikola	
Title Revolution will (not) be televised – alternative medias in the field of social movements.	
Sort of Diploma Work Written	
Date Spring 2005	Number of pages 59
Summary: <p>This thesis is about the role of alternative media role in Finnish social movements. The term 'alternative media' encompasses such activist-produced media as zines, web pages and video.</p> <p>My primary sources are interviews of Finnish media-activists, zines and www-pages. The timespan ranges from the mid-90's to the year 2005.</p> <p>The objectives and motives of the alternative media are analyzed, as well as its relations to social movements and its role in the general field of media.</p> <p>The section dealing with the history of Finnish alternative media briefly introduces the development of alternative media from the 1970's to the present. I also research how the social movements' activities and relations to publicity have changed during the period.</p> <p>The demands of media know-how increase in parallel to the field of social activism turning more and more media-focused. Consequently the production of alternative media has grown more professional.</p> <p>In the turn of the 21st century, one typical aspect of the production of alternative media has been trying to strike a balance between independent media-activism and professional media employment. Thus the borders between the activist and the professional have become increasingly blurred. This development is studied through the concept of <i>petty production</i>.</p>	
Key words Activism, alternative culture, alternative media, fan zines, media criticism, media culture, petty production, social movements	
Filing TAMK library / Finlayson	

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	5
1.1. Työni tavoitteet	6
2. Työskentelymenetelmät ja aineisto.....	7
3. Aiheen rajaus ja määrittelyä	9
3.1. Vaihtoehtomedian määrittelyä	10
4. Suomalaisen vaihtoehtomedian historiaa lyhyesti.....	15
4.1. Pienlehtikulttuurin synty ja varhaisvuodet.....	15
4.2. Taistelut muuttavat mediaan	16
4.3. Vaihtoehtomedian 1990-luku: anarkistilehdistä internetiin	18
4.4. Kohti 2000- lukua: uuden media-aktiivismin nousu.....	21
4.5. Vaihtoehtomedian viimeisimmät vaiheet.....	26
5. Vaihtoehtomedian tehtäviä ja tavoitteita.....	27
5.1. Tiedottaminen ulospäin, näkyvyys ja ”agenda setting”	27
5.2. Sisäinen tiedotus, liikkeen rakentaminen ja keskustelu	30
5.3. Valtamedian kritiikki ja julkisuuden demokratisoiminen	31
5.4. ”Witness media”: väkivallan ehkäisy ja raportointi mielenosoituksissa	33
5.5. Itseilmaisu ja sosiaaliset funktiot.....	34
5.6. Tehtävän määrittelyn tärkeydestä.....	35
6. Vaihtoehtomedian tuotanto	37
6.1. Tee se itse – Do It Yourself!	37
6.2. DIY- tuotanto ja tekijänoikeudet.....	38
6.3. Tuotantoresurssit.....	40
6.4. Media-aktivistista media-ammattilaiseksi?.....	43
6.5. Aktiivismin ja ammattilaisuuden ristiriitoja.....	46
7. Vaihtoehtomedian tila ja tulevaisuus	49
8. Lopuksi.....	51
Aineisto	54
Lähdekirjallisuus.....	57

1. Johdanto

*The revolution will not be televised,
will not be televised,
will not be televised,
will not be televised.
The revolution will be no re-run brothers;
The revolution will be live.*

(Gil Scott-Heron)

“The revolution will not be televised,” lauloi mustan musiikin legenda, hiphopin pioneeriksikin mainittu Gil Scott Heron vuonna 1974. En tiedä, oliko lause Scott-Heronin oma vai lainattu 1960-luvun situationisteilta tai jostain muualta. Yhtä kaikki, sitä on siitä lähtien viljelty lukemattomia kertoja vallankumouksellisten aktivistiryhmien parissa, niin banderolleissa, paidoissa, julkaisuissa kuin puheessakin.

2000-luvun taitteessa aloin epäillä, oliko Scott-Heron väärässä. Globalisaatiokriittiset suurmielenosoitukset Seattlessa, Washingtonissa, Prahassa, Göteborgissa ja Genovassa keräsivät kaduille tuhansia protestoijia, joista noin joka neljäs kantoi mukanaan kameraa tai videokameraa. Mielenosoituskaupunkeihin perustettiin Independent Media Centereitä, joissa media-aktivistit päivittivät uutissivustoja ja siirsivät verkkoon lähes reaaliajassa informaatiota, valokuvia sekä videoleikkeitä. Oli selvää, että mitä ikinä tapahtuukaan, se televisioidaan.

Lopputyössäni tarkastelen vaihtohtomedian roolia kansalaisliikkeiden toiminnassa 1990 ja 2000 –lukujen taitteessa. Rajaan työni aihepiirin siis kansalaisaktivistien itse tuottamiin mediatuotteisiin, kuten lehtiin, dokumenttielokuviin ja verkkosivuihin, eli mediatuotannon osa-alueeseen, joka tunnetaan mm. nimillä aktivistimedia, indymedia tai vaihtohtomedia.

Itselleni vaihtoehtomedia, eli kansalaisjärjestöjen, -aktivistien ja yhteiskunnallisten liikkeiden oma mediatuotanto on luonteva lopputyön aihe, sillä oma kiinnostukseni viestintää ja media-alaa kohtaan on aikoinaan virinnyt juuri vaihtoehtomedian ansiosta.

Tutustuin mediatuotannon lainalaisuuksiin ja toimintatapoihin toimiessani kansalaisjärjestöissä 1990-luvun puolivälissä. Aloitin kirjoittamalla lentolehtisiä sekä tiedotteita ja päädyin useamman pien- ja järjestölehden toimituskuntaan. Vähitellen aloin kirjoittaa muutamiin laajalevikkisempiin lehtiin. Juuri vaihtoehtomedia herätti kiinnostukseni sähköistä viestintää kohtaan ja veti minut opiskelemaan audiovisuaalista tuotantoa Tampereen ammattikorkeakouluun. Olin pari vuotta aikaisemmin ajautunut tuottamaan kansalaisjärjestöille kampanjavideoita sekä verkkosivuja ja lähdin hakemaan tuotannon opinnoista eväitä, joilla kehittää suomalaista vaihtoehtomediaa kohti laadukasta, informatiivista mutta valtavirrasta poikkeavaa ja kriittistä viestintää.

TTVO:n viestintälinjan virallinen diskurssi, joka painotti ”työelämän vaatimuksia” – eli uusliberalistiseen kilpailuyhteiskuntaan sopeutumisen siunauksellisuutta – sai kuitenkin minut hetkittäin unohtamaan alkuperäisen motiivini ja etääntymään aktivistimedian kentästä. Mutta nyt, valmistumisen kynnyksellä, päätin tarkistaa, olenko saanut opinnoiltani sitä mitä lähdin hakemaan: tietoja, taitoja ja näkökulmia, joiden kautta hahmottaa suomalaisen vaihtoehtomedian kenttää, sen nykytilaa ja kehitysmahdollisuuksia.

1.1. Työni tavoitteet

Työtäni voi kutsua selvitykseksi suomalaisen vaihtoehtomedian toimintakentästä, periaatteista ja tuotantomahdollisuuksista. Tavoitteeni on tiedon kokoaminen ja asiayhteyksien osoittaminen. Haluan työssäni tarkastella ja tallentaa erästä vaihetta suomalaisen media- ja kansalaisjärjestökentän kehityksessä. Pysin työssäni esittämään lyhyen historiikin vaihtoehtomedian tuotannosta Suomessa, erittelemään sen tehtäviä ja tavoitteita, luomaan silmäyksen sen heikkouksiin ja vahvuuksiin sekä kartoittamaan sen nykytilaa, tuotantomahdollisuuksia ja niiden esteitä.

Olen valinnut käytännöllisen tutkimusnäkökulman, jossa tarkastellaan ja kartoitetaan vaihtoehtomedian tuotantotapoja, -prosesseja ja resursseja. Toiveeni on, että työstäni olisi

käytännön apua kansalaisjärjestöjen ja -liikkeiden toimijoille näiden kehittäessä omia tiedotusstrategioitaan. Toivon myös, että laatimani selvitys voisi toimia pohjana tuleville tarkemmille tutkimuksille aihepiiristä, joissa päästäisiin pureutumaan syvemmälle niihin teemoihin, joita omassa työssäni joudun vain sivuamaan lähinnä aikataulullisista syistä.

2. Työskentelymenetelmät ja aineisto

Olen tehnyt työni soveltaen laadullisia tutkimusmenetelmiä, joskin työmetodini on ollut lähempänä journalistista tiedonkeruuprosessia kuin akateemista analyysia. Lähdin tietoisesti laatimaan lopputyöstäni käytännöllistä selvitystä, en tieteellistä tutkielmaa.

Pyrin yhdistelemään lukuisia erilaisia tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä, jotka näin työni kannalta käytännöllisiksi: Keräsin laajalti aihepiiriin liittyvää aineistoa, aina tieteellisestä kirjallisuudesta aktivistijulkaisuihin sekä tutustuin internetsivuihin sekä video- ja elokuva-aineistoon. Lisäksi haastattelin suomalaisia vaihtoehtomedian parissa toimineita aktivisteja ja muita aihepiirin asiantuntijoita¹. Nauhoitin kuusi haastattelua, mutta en litteroinut niitä sanatarkasti. Analyysivaiheessa kuuntelin nauhat kuitenkin useita kertoja, laadin niiden pohjalta muistiinpanoja, teemoittelin vastauksia ja vertailin niitä toisiinsa.

Aineiston keruussa ja sen rajaamisessa uskon olleen etua siitä, että ”tunsin kentän” eli tutkimusaiheeni oli minulle entuudestaan tuttu. Esimerkiksi löysin ja tavoitin suhteellisen helposti haastateltavani eikä haastattelutilanteissa syntynyt tulkintaongelmia, vaan ns. puhuimme samaa kieltä. Myös tarkempaan analyysiin valitsemani mediatuotteet (julkaisut, verkkosivustot, videot) valitsin nojautuen paitsi haastateltavieni lausuntoihin ja kirjallisuuteen myös omaan (ala)kulttuuriseen tietämykseeni tiettyjen medioiden roolista suomalaisessa vaihtoehtoliikkeessä.

Tutustuin työskennellessäni myös aihepiiriäni lähellä oleviin aikaisempiin tutkimuksiin. Tosin vuosituhanen taitteen aktivisti- ja vaihtoehtomedioista ei ole (ainakaan vielä) julkaistu Suomessa ainoatakaan kirjaa tai tutkielmaa, joten tärkeimmät lähteeni löytyivät

¹ Tarkemmat tiedot tekemistäni haastatteluista (mm. ajankohta ja kesto) työn lopussa, aineisto-osiossa.

yhteiskuntatieteellisen liiketutkimuksen puolelta (mm. Siisiäinen & Ilmonen 1998; Juppi ym. 2003). Näiden tutkimusten tarkastelunäkökulma poikkesi kuitenkin huomattavasti omastani.

Viestinnän tutkimuksen puolelta osoittautui kiinnostavaksi Nicholas Abercombien ja Brian Longhurstin kirjassaan *Audiences* (1998) lanseeraama pientuottajuuden (petty producer) käsite. Alun perin yleisötutkimuksesta ja erilaisiin fanikulttuureiden tarkastelussa käytetty pientuottajuus soveltuu mielestäni myös vaihtoehtomedioiden tuotannon tarkasteluun.

Make media, make trouble. Yhdysvaltalaiset indymedia-aktivistit osoittavat mieltään sananvapauden puolesta lokakuussa 2004. Kuva: Meenu Bhardwaj / IMC Houston (www.meenu.org).

3. Aiheen rajausta ja määrittelyä

Vaihtoehtomedialla tarkoitetaan yleensä pientä ja riippumatonta mediaa, jonka sisältö poikkeaa tiedonvälityksen valtavirrasta. Tämä määritelmä on kaikkea muuta kuin aukoton: Arabiankielinen televisiokanava Al Jazeera on islamilaisen kulttuurin alueella valtamedia, mutta suhteessa läntisiin mediajätteihin se esitetään usein vaihtoehtomediana.

Kotoisena esimerkkinä vaihtoehtomedian muuntuvaisuudesta voi mainita paikallisradiot Radio City ja Radio 975 jotka perustettiin 1980-luvun puolivälissä varsin idealistiselta pohjalta eräänlaisiksi vaihtoehtomedioiksi. Muun muassa taloudellisten vaikeuksien myötä sananvapauden ja moniäänisyyden ihanteet jäivät pian kaupallisuuden varjoon ja nykyisin molemmat radiokanavat ovat siirtyneet kansainvälisen radiokonserni SBS:n haltuun. Nykyisin lähinnä listamusiikkia, miehekästä rokkia ja urheiluohjelmia tarjoavia kanavia tuskin voidaan millään kriteereillä pitää vaihtoehtoisina. (Suomen paikallisradioista esim. Hujanen ja Moring 1994; Ylönen 2002).

On myös huomattava, että kaupallinen toiminta usein sulauttaa itseensä uudet ja vaihtoehtoiset kulttuurin muodot. Esimerkiksi monet aikoinaan radikaalit nuorison pukeutumis- ja musiikkityylit, vaikkapa rock tai farkut, ovat sittemmin muuttuneet keskiluokallekin kelpaaviksi muoti-ilmiöiksi ja lopulta osaksi koko yhteiskuntaa läpäisevää kulttuurin valtavirtaa. Esimerkkinä radikaalien ratkaisujen valtavirstaistumisesta löytyy mediakulttuurista runsaasti: scratch-videoiden aikoinaan kumouksellinen estetiikka on nykyisin televisiomainonnan arkipäivää, samoin 1980-luvun alussa ”audiovisuaalisena koelaboratoriona” toiminut Music Television näyttäytyy nykyisin kaavoihinsa kangistuneena populaarimusiikin markkinointipaikkana. (Herkman 2001, 63; Huhtamo 1995, 107–120; myös Soramäki 1995, 164–182).

Kerran vaihtoehtoiseksi määritelty media tai muu kulttuurituote ei siis välttämättä ole sitä aina, kaikkialla ja jokaisen mielestä. Vaihtoehtoisuuden käsite määrittyy aina suhteessa johonkin ja sen merkitys voi vaihdella kontekstista riippuen. Lisäksi vaihtoehtoisuuteen vaikuttavat myös tekijöiden tarkoitukset ja katsojien tulkinnat. Lopulta voidaan kysyä, onko

myöhäismodernin maailman pirstaleisessa mediakentässä mahdollista enää erottaa lainkaan toisistaan yhtenäistä valtavirtaa ja sille vaihtoehtoja.

Keskustelua ”valtavirran” ja ”vaihtoehtoisuuden” suhteesta voidaan käydä loputtomiin paitsi median, myös esimerkiksi populaarimusiikin, muodin ja politiikan – liki kaikkien inhimillisen kulttuurin osa-alueiden – kohdalla. Tämän kokoisen työn kohdalla paneutuminen vaihtoehtoisen käsitteeseen johtaisi kuitenkin sivuun varsinaisesta aiheesta.

Omassa työssäni tarkoitan vaihtoehtomedialla yhteiskunnallisten kansalaisliikkeiden itse tuottamaa mediaa: verkkosivuja, dokumenttielokuvia, videoita ja julkaisuja. Vaihtoehtomedian rinnalla tästä viestinnästä käytetään muun muassa nimityksiä indymedia, aktivistimedia, liike-media tai pienmedia.

Ajallisesti työni rajautuu tarkastelemaan noin 10 vuoden jaksoa 1995 – 2005, jolloin suomalaista vaihtoehtokenttää leimasivat etenkin radikaali ympäristö- ja eläinoikeusliike sekä globalisaatiokriittinen liikehdintä. Käytännön syistä olen keskittynyt suomalaisiin vaihtoehtomedioihin, joskin on huomattava, että uudempien kansalaisliikkeiden ja niiden medioiden rajaaminen valtion rajojen tai tekijöiden kansallisuuden mukaan ei ole ongelmatonta. 2000-luvun taitteen kansalaisliikkeille on ollut tyypillistä globaalius, joka näkyy sekä toiminnan luonteessa ja organisaatioissa että liikkeen tuottamissa medioissa.

3.1. Vaihtoehtomedian määrittelyä

Vaihtoehto- ja valtamedian ero on niiden suhtautumisessa kapitalistiseen järjestelmään. Molemmat toimivat sen sisällä ja sen ehdoilla, mutta vaihtoehtomedia pyrkii tietoisesti tekemään järjestelmän näkyväksi ja muuttamaan sitä. (H2)

Yllä olevan määritelmän mukaan aktivistimedialla erottaa muusta mediasta ensisijaisesti tekijöiden motiivi. Vaihtoehtomediaa ei siis tehdä - ainakaan ensisijaisesti - taloudellisen edun tai ammatillisen arvostuksen saavuttamiseksi, vaan tiettyjen yhteiskunnallisten päämäärien edistämiseksi. Jotkut haastattelemistani media-aktivisteista korostivat, että mieluummin kuin

vaihtoehtomediasta he puhuvat esimerkiksi vaikuttavasta mediasta (progressive media), itsehallinnollisesta mediasta tai ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä viestinnästä.

Siinä missä valtamedia pyrkii ns. objektiiviseen tiedonvälitykseen, vaihtoehtomediat valitsevat yleensä tietoisin subjektiivisen näkökulman. Niiden päämääränä on oman mielipiteen esille tuominen ja yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaminen ja ne myös tiedostavat roolinsa yhteiskunnallisina toimijoina, eivät vain tämän toiminnan raportoijina.

Kansalaisliikkeiden synnyttämien ”aktivistimedioiden” kohdalla korostuu myös liikkeen ja median symbioottinen rooli. Mediaa tehdään liikkeen toiminnan tueksi ja sen päämäärien edistämiseksi. Samalla liike tarjoaa medialle ”mission”, tavoitteet ja päämäärät sekä tuotantoresurssit, tavallaan toimii median näkökulmasta tuottajan roolissa. (ks. Harding 2001, 17–23).

Jos vaihtoehtoisuuden kriteerit rajoitetaan ainoastaan sisältöön, vaihtoehtoisen ja vaikuttavan viestinnän ei tarvitse välttämättä tapahtua non-profit-periaatteella, pienlehtien, verkkosivujen tai piraattiradioiden kautta. Vaihtoehtoisia sisältöjä voidaan toki tehdä myös kaupallisista lähtökohdista ja niitä leviää silloin tällöin myös suuria kanavia pitkin, esimerkkinä vaikkapa Michael Mooren dokumenttielokuvat. Lähes kaikki haastattelemiini henkilöt jakoivat mielipiteen, ettei vaihtoehtomedian välttämättä tarvitse olla ”ruohonjuuritason näpertelyä”, vaan vaihtoehtomedioksi mainittiin muun muassa Voima-lehti², Maailma.net³ ja uutistoimisto IPS⁴.

Vaihtoehtomedian käsite asemoituu Suomessa toisin, niinkun monet muutkin valtaan liittyvä käsitteet: Poliitiikan tutkimus on valtio-oppia, gender research on naistutkimusta... Briteissä se, jota vastaan asetutaan, on Corporate media, kaupallinen media, jota tehdään rahan vuoksi. Mutta YLE:hän ei ole corporate media. Voima-lehti taas on ihan selkeästi corporate media, mutta ei valtamedia. (H5)

² Voima on vuonna 1999 perustettu yhteiskunnallinen ilmaisjakelulehti, levikki 50 000. (www.voima.fi)

³ Maailma.net on Suomen ulkoasianministeriön rahoittama verkkosivusto, jossa runsaasti mm. kehitysmääuutisointia. (<http://www.maailma.net>)

⁴ IPS eli Inter Press Service on kansainvälinen kehitysmäihin ja kehityskysymyksiin painottuva uutistoimisto. (<http://www.ips.org>)

Pelkästään sisällöltään valtavirrasta poikkeavien medioiden ei kuitenkaan katsottu täyttävän täysin vaihtoehtomedian kriteereitä: riippumattomuutta ja pyrkimystä saada aikaan yhteiskunnallista muutosta. Esimerkiksi Chris Atton (2001) katsoo, että sisällön ohella myös tuotannon organisaatio ja sosiaalinen konteksti ovat olennaisia kriteereitä median vaihtoehtoisuudelle. Tämä seikka tuli esille myös tekemissäni haastatteluissa.

N on täysin etabloitunut ja kiva yleiskulttuurilehti, mut se ei oo vaihtoehtomediaa. N on hauska tila tuoda mielipiteitään esille, mutta siinä ei ole muutospotentialiaa. Se ei ole mukana yhteiskunnallisessa muutoksessa, luomassa mitään valtaa tai vastavaltaa, murroksia tai mobilisaatiota, mitkä mun mielestä kuuluu liikkeen median tavoitteisiin. (...)
Kun puhun vaihtoehtomediasta, puhun mieluummin itsehallinnollisesta tai autonomisesta mediasta. Löytyyhän paljon mediaa joka on vaihtoehtoista jollekin, mutta ne ovat syntyneet perinteisen tuotantoprosessin tuloksena. (...) Hahmotan tän kuvion mieluummin liikemedian kautta. (H6)

Nuorison alakulttuurien ja median suhdetta tutkinut Sarah Thornton jakaa mediakentän kolmeen luokkaan: mass media – micro media – niche media (Thornton 1995). Tämä kolmijako on käytännöllinen myös vaihtoehtoliikkeiden ja median suhdetta tarkasteltaessa.

Thorntonin jaossa massa- eli valtamediaa edustavat suuret sanoma-, aikakaus- ja iltapäivälehdet sekä valtakunnalliset televisio ja radiokanavat.

Mikro- eli pienmediaa taas ovat alakulttuurin jäsenten toisilleen tuottamat mediat, kuten lentolehtiset, pienlehdet ja verkkosivut. Ne tuotetaan liikkeen keskuudessa, pienillä resursseilla ja niiden levikki rajoittuu liikkeen sisälle ja sen potentiaalisille kannattajille. Niche- eli kohderyhmämediaa (käännös E.M.) puolestaan edustavat kaupalliset aikakaus- ja erikoislehdet sekä tietyt televisio- ja radio-ohjelmat, joiden kohdeyleisöä alakulttuurin jäsenet edustavat. Kohderyhmämedia tuotetaan alakulttuurin ulkopuolella ja media-ammattilaisten toimesta, mutta kulttuurin jäsenet kokevat nämä mediat enemmän "omikseen" kuin massamedian. (Thornton 1995, 117–162). Vaihtoehtoliikkeiden näkökulmasta monet suuret, mutta sisällöltään vaihtoehtoiset kuten kaupallinen Michael Mooren tuotanto tai ulkoministeriön rahoittaman Maailma.netin kehitysmaauutiset, ovat vaihtoehtoliikkeiden näkökulmasta niche- eli kohderyhmämediaa. Ne tuntuvat oikeammilta kuin valtamedian viestintä, mutta eivät kuitenkaan ole samalla tavoin liikkeen "omaisuutta" kuin riippumattomat, pienmediat jotka tuotetaan "meiltä meille".

Oman työni kannalta keskeisiä ovat juuri liikkeen sisällä syntyneet mikro- eli pienmediat. Ne tehdään yleensä pienillä resursseilla, usein tuotanto on lähtökohtaisesti määritelty palkattomaksi vapaaehtoistyöksi ja taloudellinen riippumattomuus saatetaan tuoda esiin määrittelemällä median tuotantoperiaatteet sloganinomaisesti: "non-profit, non-corporate, non-governmental!".

	Mikro- eli pienmedia	Kohderyhmä- eli "Nichemedia"	Valta- eli massamedia
Tekijät	Vaihtoehtoliikkeen aktivistit	Media-ammattilaiset	Media-ammattilaiset
Yleisö	Liikkeen aktivistit Rajattu yleisö	Rajattu yleisö, esim "nuoret koulutetut kaupunkilaiset" tai "ulkopolitiikan asiantuntijat"	Suuri yleisö
Sisältö / Tuotanto	Vaihtoehtoinen sisältö Riippumaton tuotanto	Vaihtoehtoinen sisältö Perinteinen (kaupallinen) tuotanto	Ei-vaihtoehtoinen sisältö Perinteinen (kaupallinen tai valtiollinen) tuotanto
Tuotannon lähtökohdat	Poliittiset tavoitteet Yhteiskunnallinen muutos Liikkeen tukeminen	Taloudelliset tavoitteet Toisinaan myös poliittisia tavoitteita	Pääosin taloudellisia Kansallinen tiedonvälitys (YLE)
Esimerkkejä	Pienlehdet Verkkosivut Kampanjavideot	Kulttuuri- ja elämäntapalehdet (Voima, Image) Uutispalvelut (IPS, maailma.net) Puolue- ja etujärjestölehdet	Yleisradio, Helsingin sanomat, MTV3 ja Nelonen, iltapäivä- ja juorulehdet

Taulukko 1. Mediakentän kolmijako vaihtoehtoliikkeiden näkökulmaan sovellettuna.

Tietysti on syytä muistaa, että kaikki ehdottomat jaot tekevät vääryyttä monimutkaiselle todellisuudelle. Valta-, kohderyhmä- ja pienmedian väliset erot ovat liukuvia ja kontekstisidonnaisia, samoin myös media-ammattilaisen ja –aktivistin. (Näistä jälkimmäiseen tematiikkaan tulen palaamaan vielä myöhemmin työssäni).

Vaihtoehtomedian kenttä on orgaaninen, se on jatkuvassa liikkeessä, ja sen sisältä löytyy useita (ristiriitaisiakin) määritelmiä siitä, mikä on liikkeen mediaa. Esimerkiksi Tee Se Itse -

tuotannon vastakulttuurisia merkityksiä tutkinut Hannu Toivanen toteaa, että tuotteet tai toiminta määräytyvät ” ’oikeaoppiksi’ ja ’itsetehdyiksi’ aina scenen⁵ kautta” (1997, 6). Omassa aineistossani tämä tuli esiin mm. kahden haastateltavani määrittellessä, ettei Sosialistiliiton julkaisema Murros-lehti ollut oikea vaihtoehtomedia:

Sosialistiliitto ja niiden Murros-lehti ei missään nimessä mahdu siihen autonomiseen mediatuotantoon tai liikkeeseen. Niillä on eri toimintatavat tai pyrkimykset. (H6)

Omassa työssäni olen määritellyt vaihtoehtoiksi mediatuotteet jotka täyttävät vaihtoehtoisuuden kriteerit niin sisältönsä, tuotantoprosessinsa ja -organisaationsa kuin sosiaalisen kontekstinsa puolesta. Lisäksi pidän olennaisena sitä, että tekijät katsovat itse työskentelevänsä vaihtoehtomedian tai vaihtoehtoliikkeen median parissa.

Globalisaatiokriittisen liikkeen toiminta ja kamppailut hallitsivat suomalaisten vaihtoehtolehtien otsikoita 2000-luvun taitteessa. Kuva: Elina Mikola

⁵ ”Scene” (myös ”skene”), toimijoiden sosiaalinen kenttä, piirit, (ala)kulttuuri. (Engl sanasta scene = näyttämö, tapahtumapaikka)

4. Suomalaisen vaihtoehtomedian historiaa lyhyesti

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan vaihtoehtomedialla osana yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaa 2000-luvun taitteessa. Aloitan kuitenkin lyhyellä katsauksella suomalaisen pienmedian historiaan ja parinkymmenen vuoden takaiseen kansalaisliikkeiden toimintakulttuurin muutokseen. Näistä kumpainenkin on ollut edellytys tarkastelemani vaihtoehtomediakulttuurin synnylle. Tämän jälkeen esittelen suomalaisen vaihtoehtomedian kenttää ja sen vaiheita 1990-luvun puolivälistä tähän päivään.

4.1. Pienlehtikulttuurin synty ja varhaisvuodet

Vaikka tässä työssä keskityn tarkastelemaan noin 10 vuoden mittaista ajanjaksoa 1995-2005, on huomattava että yhteiskunnallisella pien- ja vaihtoehtomedialla on myös Suomessa huomattavasti pidemmät perinteet. Käytännössä sen historia voitaisiin ulottaa vaikka J.V. Snellmannin perustamaan Saima-lehteen⁶ saakka. Niin kauas en kuitenkaan lähde.

Tämän päivän vaihtoehtomediakulttuurin juuret voidaan johtaa suoraan 1970-luvulle, jolloin – punk-kulttuurin vaikutuksesta – syntyi lukematon määrä pienlehtiä. Tuolloin kehittyi myös DIY –periaate, joka vaikuttaa merkittävässä määrin vaihtoehtomedian tuotannossa tänäkin päivänä. Näille pienmedioille, "zineille"⁷ oli tyypillistä, että ne tuotettiin kengännauhahudjetilla, vapaaehtoisvoimin ja niitä levitettiin kädestä käteen tai pienimuotoisen postimyynnin kautta. (Heiskanen 1996, Toivanen 1997).

Tähän – kuten useisiin muihinkin mediahistorian käännekohtiin – liittyy uuden teknologian yleistyminen. Pienlehtikulttuurin synny edellytys oli valokopiokone, joka mahdollisti oman julkaisun tekemisen ilman painokonetta. Näin julkaisumäärätkin voitiin pitää pieninä: useiden

⁶ J.V Snellmanin julkaisema Saima ilmestyi vuosina 1844–1846. Snellman vaati Saimassa erityisesti suomen kielen aseman parantamista ja nostamista sivistyneistön kieleksi. Lehden selkeä poliittinen linja ärsytti monia johtavia virkamiehiä ja lopulta tsaarin sensuuri lakkautti lehden liian radikaalina.

⁷ Zine = pienlehti. (engl. sanasta magazine)

pienlehtien "painos" oli vain muutamia kymmeniä. Toisaalta painotekniikan kehittyminen tarjosi myös mahdollisuudet myös painaa lehtiä suhteellisen edullisesti (Heiskanen 1996).

Lähtökohtana pienlehden tekemiseen ei useinkaan ollut halu saada mainetta sen enempää kuin rahaakaan, vaan ainoastaan tuoda omat ajatuksensa esiin. Tee Se Itse –ideologia (Do It Yourself, lyhyesti DIY) korosti, että koska jokaisella oli kerran oikeus ja mahdollisuus tehdä oma juttunsa, niin vain typerys jätti tilaisuuden käyttämättä. Samainen ajan henki, joka puhalsi eloon pienlehdet, keräsi myös kokoon satoja kellaribändejä sekä synnytti näiden myötä lukemattomia omakustannesinglejä ja demo-kasetteja.

Vaikka pienlehtibuumi liittyi erottamattomasti punk-musiikin miihinousuun, on huomattava, että läheskään kaikki pienlehdet eivät olleet musiikkilehtiä. 1970-1980-luvun pienlehtien joukossa oli huomattavan monia yhteiskunnallisia julkaisuja ja mielipidelehtiä ja monet musiikkipainotteiset pienlehdet toimivat aktiivisina vaihtoehtokulttuurin äänenkannattajina.

Muutamit pienlehdet keräsivät ympärilleen aktiivisen toimituskunnan, jonka yhteistyö jatkui vielä kun aika oli ajanut lehden ohi. Esimerkiksi Uuden Ajan Aura, Komposti ja Näköpiiri yhdistyivät 1980-luvun alussa Suomi-lehdeksi, josta tuli nopeasti suomalaisen vaihtoehtoliikkeen keulakuva. (Heiskanen 1996). Lehden perustajien joukossa olivat mm. Pekka Sauri, Heidi Hautala ja Pekka Haavisto⁸, jotka myöhemmin siirtyivät politiikan kentille. Suomen (lehti) toimittaminen vaihtui Suomen (valtio) hallinnoimiseen.

4.2. Taistelut muuttavat mediaan

Pienlehtikulttuurin kehittymien tapahtui samanaikaisesti kuin muutos suomalaisten kansalaisliikkeiden keinovalikoimassa. 1980-luvun alkuun saakka suomalaiset kansalaisliikkeet – esimerkiksi työväenliike – pyrkivät vaikuttamaan ensisijaisesti valtionhallintoon ja sitä kautta omiin toimintaedellytyksiinsä, kun taas nk. ”uudet yhteiskunnalliset liikkeet” pyrkivät vaikuttamaan valtionhallinnon sijasta mediajulkisuuden kautta (Ilmonen ja Siisiäinen 1998). Kirjassaan Uudet ja vanhat liikkeet Ilmonen ja Siisiäinen

⁸ Pekka Sauri on Helsingin apulaiskaupunginjohtaja ja Vihreän liiton ent. puheenjohtaja (1991—1993); Heidi Hautala on kansanedustaja, ent. europarlamentaarikko (1995 - 2003)ja presidenttiehdokas; Pekka Haavisto on ent. ympäristöministeri (1995-1999).

esittävät, että juuri suhde julkisuuteen on erottaa ”uudet liikkeet” (kuten ympäristöliike) ”vanhoista liikkeistä” (kuten työväenliikkeestä). Vanhojen liikkeiden pohjautuessa teolliseen tuotantoprosessiin, uudet pohjautuvat tiedon tuotannon prosessiin (Ilmonen 1998, 30-31).

Mediajulkisuudesta on tullut kansalaisliikkeille olemassaolon edellytys. Kun aikaisemmin poliittisia teemoja nostettiin esiin puolue-elimien välityksellä, nykyisin media on paikka, jossa politisoidaan erilaisia asiakysymyksiä sekä kamppailaan yhteiskunnallisen todellisuuden määrittelystä. Media näyttäytyy areenana, jonka kautta kansalaistoimijat kohtaavat kanssaihmiset, poliittisen päätöksentekijät, sekä "vastustajansa" eli protestin kohteet, kuten yritysmaailman edustajat. Lisäksi kansalaistoimijat myös määrittelevät omaa identiteettiään ja hakevat kannatusta toiminnalleen median kautta (Siisiäinen 1998, 228; Juppi ym 2003, 270-271).

Tarkasteltaessa julkisuuden roolia osana 1980- ja 1990-luvun ympäristökamppailua on perinteisesti keskitytty valtamedioihin, mutta toiminnan julkisuusorientoituneisuudella on kiistatta ollut vaikutuksensa myös liikkeen omien medioiden kehitykseen. Kun yhteiskunnallisen toiminnan areena siirtyi lehtien sivuille, korostui rinnalla myös liikkeen omien lehtien merkitys. Niiden sivuilla käytiin keskustelua valtamedian kanssa liikkeen näkökulmasta ja saatettiin nostaa esiin kysymyksiä ja näkökulmia joiden esiintuominen valtamediassa ei onnistunut. Esimerkiksi 1990-luvun alun anarkistiliikkeen sisällä syntyi lukuisia pienlehtiä, vaikka valtamediassa anarkistinen ja antifasistinen liikehdintä näkyi tuskin lainkaan.

4.3. Vaihtoehtomedian 1990-luku: anarkistilehdistä internetiin

Pienlehtiä ja pamfletteja 1990-luvun lopulta. Kuva: Elina Mikola

1990-luvun suomalainen vaihtoehtoliike, josta liiketutkijoiden parissa käytetään nimitystä ympäristöprotestin neljäs aalto (Juppi ym. 2003, 9-10) kehittyi 1990-luvun alkuvuosikymmeninä. Sen taustalta, 1990-luvun alkuvuosilta, taas löytyy suhteellisen aktiivinen toimintajakso, jota leimasi anarkisti- ja antifasistiliike. Näiden juuret puolestaan voidaan johtaa 1980-luvun punk-liikkeeseen.

Suomalaisen anarkistiliikkeen aktiivikaudella syntyivät muun muassa 1990-luvun alussa anarkistilehdet Kapinatyöläinen (perustettu 1989, ilmestyy edelleen), punk-zinenä vuonna 1990 aloittanut ”anarkistinen kulttuurijulkaisu” Kaurapuuro (joka perillisenä voidaan pitää verkkolehti Megafonia) sekä edesmenneet pienlehdet Pirskaatti ja Pomminheittäjä.

Vuonna 1989 perustettiin myös yksi vaihtoehtokentän pitkäikäisimmistä medioista, ”alakulttuurisäpinän tiedotuskanava” Toinen Vaihtoehto. Ensisijaisesti punk-musiikkiin keskittyvä kulttuuri- ja mielipidelehti, jossa käydään myös yhteiskunnallista keskustelua mm. eläintenoikeuksista, rasismista, anarkismista ilmestyy edelleen.

Varsinaisen neljännen protestiaallon synty liitetään kuitenkin radikaaliin ympäristö- ja eläinoikeusliikkeeseen. Tämän liikkeen merkittävimmäksi mediaksi nousi Muutoksen Kevät-lehti, jonka ensimmäinen numero ilmestyi talvella 1996. Monista aikaisemmista vaihtoehtolehdistä poiketen Muutoksen kevät ilmestyi säännöllisesti ja sillä oli vakiintunut tilaajakunta. Myös lehden painos, 3000 kpl, oli huomattavasti suurempi kuin useimmilla muilla vaihtoehtolehdillä.⁹

Toinen merkittävä 1990-luvun radikaaliliikkeen media oli Toimintakalenteri, kerran kuussa ilmestytävä muutaman liuskan mittainen, monistettu lehdykkä, jossa nimensä mukaisesti julkaistiin tiedot tulevan kuukauden tapahtumista, aina tukikeikoista mielenosoitusmarsseihin ja tiedotustilaisuuksiin. Toisinaan lehden mukana oli myös vetoomuksia tai jokin pidempi tausta-artikkeli jostakin meneillään olevasta kampanjasta tai tulevasta tapahtumasta.

Sekä Muutoksen kevättä että Toimintakalenteria tehtiin omakustanneperiaatteella, eli myynnistä saaduilla tuotoilla pyrittiin kattamaan ilmestymiskustannukset¹⁰. Muutoksen kevät sai myös opetusministeriön kulttuuri- ja mielipidelehtitukea. Kaikkiaan 1990-luvun puoliväli oli vaihtoehtomedian kannalta hyvin aktiivista aikaa. Hannu Toivasan mukaan ajanjaksolla kesäkuu 1996 – toukokuu 1997 suomalaisella vaihtoehtokentällä ilmestyi noin 70 eri pienlehteä. (Toivanen 1997,49).

Ympäristöprotestin neljännen aallon nousu sijoittuu ajallisesti juuri samalle jaksolle kuin tietoverkkoyhteyksien yleistyminen Suomessa. Internet-sivustot ja erilaiset verkkolehdet vakiinnuttivat asemiaan vaihtoehtokentällä. 1990-luvun loppuun mennessä kaikilla itsensä vähänkään vakavasti ottavilla aktivistiryhmittymillä oli omat verkkosivut. Monet aikaisemmin paperilla ilmestyneet pienlehdet ja julkaisut, kuten Toimintakalenteri, siirtyivät puolestaan kokonaan verkkoon. Osa myös lakkautettiin tarpeettomina, kun sähköpostilistat ja helposti päivitettävät verkkosivut ottivat niiden paikan.

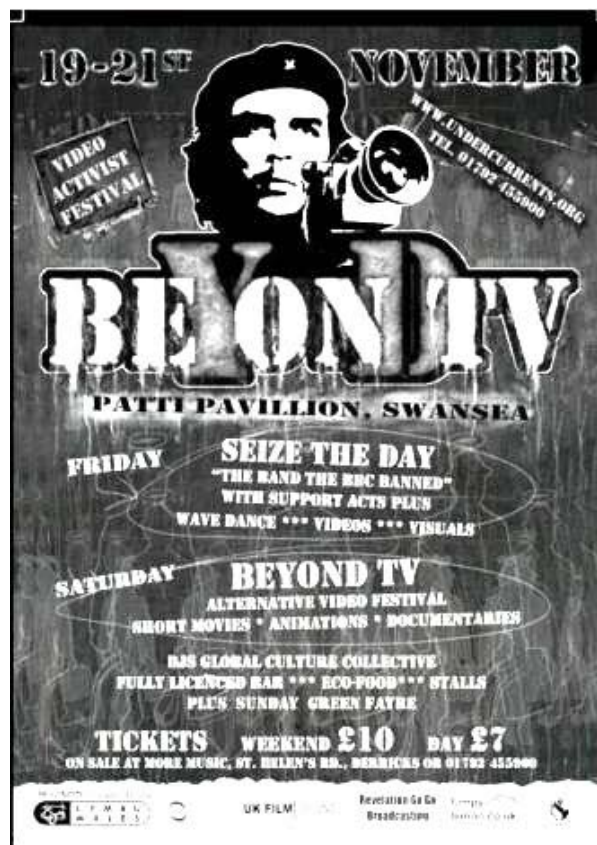
Se [Vapaustaisteliija-lehti] itse asiassa kuoli siihen et sähköpostilistat teki sen tarpeettomaks. (H5)

⁹ Vertailun vuoksi: esimerkiksi Anarkistilehti Kapinatyöläisen painos oli 1000 kpl.

¹⁰ Toimintakalenterin irtomyyntihinta 1990-luvulla oli 1 mk, Muutoksen Kevään 5 mk.

Vaihtoehtomedian sähköistymiskehitystä edesauttoi osaltaan vuonna 1999 käynnistynyt vaihtoehtoisen viestinnän verkosto Laajakulma, jonka tarkoituksena oli edistää vaihtoehtomedian parissa toimivien ihmisten yhteistyötä ja antaa teknistä tukea etenkin sähköisen vaihtoehtomedian tuotantoon. (www.kulma.net).

Myös videoilla on ollut tärkeä rooli vaihtoehtoliikkeessä. Kevyen videotekniikan kehittyminen ja saapuminen markkinoilla 1970–80 –lukujen taitteessa toi ensimmäistä kertaa audiovisuaalisen ilmaisun lähes jokaisen ulottuville. Videotekniikka oli edullisempaa ja helppokäyttöisempää kuin aikaisempi kaitafilmaamiseen tarkoitettu laitteisto ja lisäksi se mahdollisti kuvan ja äänen käsittelemisen paljon kaitafilmitekniikkaa kätevämmiin. Vaihtoehtoliikkeet ja taiteilijat ottivatkin uuden tekniikan nopeasti omakseen. (Herkman 2001, 62 – 63).

Suomessa suhteellisen vaatimaton video-aktivismi on ulkomailla huomattavasti näkyvämpi ilmiö. Ohessa Isossa-Britanniassa toimivan Undercurrents-verkoston videofestivaalin juliste. (Kuva: IMC/ UK)

Muun muassa Isossa Britanniassa sekä Yhdysvalloissa videoaktiivisuuden perinteet ulottuvat vahvoina aivan 1980-luvun alkuun saakka (Ks. Harding 2001, Huhtamo 1995, 105-108). Suomalaisessa vaihtoehtoliikkeessä ei kuitenkaan tuotettu mainittavasti omia videoita ennen 1990-luvun loppua, vaikkakin ulkomailta hankitut aktivistivideot kiersivät ahkerasti suomalaisten aktivistien parissa. Videokamerat kuitenkin alkoivat yleistyä mielenosoituksissa ja muissa tapahtumissa 1990-luvun loppuvuosina ja vuonna 1999 käynnistettiin Laajakulman alaisuudessa toimiva videojulkaisuprojekti Katalyytti (www.kulma.net/katalyytti). Katalyytin toiminta jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi. Ensimmäinen Katalyyttivideo, joka julkaistiin keväällä 2001, jäi projektin ainoaksi.

4.4. Kohti 2000- lukua: uuden media-aktiivisuuden nousu

2000-luvun taitteessa suomalaisen vaihtoehtoliikkeen pääpaino siirtyi eläinten oikeuksista ja ympäristökysymyksistä globalisaatiokritiikkiin. Muutos heijastui luonnollisesti myös pienmediakentälle. 1990-luvun radikaalin ympäristöliikkeen medioiden, etenkin Muutoksen kevät -lehden, missio oli ollut yhtenäisen liikkeen rakentaminen. 2000-luvun taitteessa suomalaisen vaihtoehtomedian kentälle ilmestyi kuitenkin uusia pelaajia, ja monet näistä uusista medioista korostivat yhtenäisyyden sijaan liikkeen moninaisuutta ja pyrkivät pirstomaan kuvaa yhdestä yhtenäisestä rintamasta.

Se media joka toi mut mukaan rakensi kuvaa liikkeestä, "hyvien ihmisten porukasta" johon voi liittyä ja kuulua. Mutta se ajatus yhtenäisestä vaihtoehtoliikkeestä murtui vuosituhaten vaihteessa. (...)
Ennen puhuttiin aktivisteista ja identifioitiin aktivisteiksi. Tämän hetken liikkeen toimija on tiedostava ja toimiva kansalainen, joka ei välttämättä miellä itseään aktivistiksi. (H3)

Samalla kuin ajatus yhdestä yhtenäisestä muutosliikkeestä haihtui, muuttui myös käsitys toiminnan kansallisesta tasosta, suomalaisesta vaihtoehtoliikkeestä.

Se oli jotenki 1990 luvun juttu et kaikki oli kansallista, niinku Suomen tasolla. Saatettiin jopa käyttää sanaa kansallinen, mikä on huvittavaa. Sillonki jo häiritäsi jos joku sattu sitä sanaa käyttämään, et miks Suomen Anarkistiliitto on just Suomen. Nyt kaikki on joko globaalia tai paikallista tai eurooppalaista joissain tapauksissa. (H5)

Vaihtoehtomedioissa tämä muutos näkyi mm. valtakunnallisten tiedotuskanavien korvautumisella paikallisilla. Yhden valtakunnallisen Toimintakalenteri-lehden sijasta ryhdyttiin perustamaan paikallisia tiedotuskanavia, useimmiten sähköpostilistoja. Internetin kautta taas oltiin yhteydessä kansainvälisiin liikkeisiin ja otettiin osaa niiden projekteihin. Varsinainen globalisaatioaktivismi¹¹ ponnahti näkyviin vuoden 1999 Seattlen protestien¹² myötä. Tämän liikkeen näkyvin toimintakausi voidaan sijoittaa vuosiin 2000 ja 2001. Samaan ajanjaksoon osuu myös uudenlaisen media-aktivismin rantautuminen Suomeen.

Protestit Maailmanpankkia, WTO:ta ja Maailman valuuttajärjestö IMF:aa vastaan keräsivät Yhdysvaltojen Seattlen kymmeniätuhansia mielenosoittajia vuonna 1999. Suurmielenosoitukset antoivat myös lisäyksen uudelle media-aktivismille. Kuva: Kepan kehityspoliittiset tietolehtiset I

Jo Seattlen huippukokouksen yhteydessä nousivat esiin aktivistien käyttämät mediastrategiat: Internetillä oli merkittävä rooli kansainvälisen suurmielenosoituksen organisoinnissa ja

¹¹ Globalisaatioaktivismilla viitataan 2000-luvun taitteen yhteiskunnalliseen liikehdintään joka kritisoi taloudellisen globalisaation aikaansaamiin kielteisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Globalisaatioliike arvosteli erityisesti kansainvälisiä rahoituslaitoksia ja niiden ajamaan talouspolitiikkaa muun muassa köyhyyden lisäämisestä, ihmisten eriarvoistumisesta, hyvinvointipalveluiden alas ajosta sekä ympäristöongelmista. (ks. esim Väyrynen 2001)

¹² Talouden globalisaatiota kritisoivan kansainvälisen liikkeen näkyvimpänä merkkipaaluna voidaan pitää marraskuussa 1999 Seattlessa järjestettyä suurmielenosoitusta. Maailman kauppajärjestö WTO:n huippukokous veti kaupunkiin 40 000 - 50 000 mielenosoittajaa, jotka vaativat muutosta WTO:n toiminnan luonteeseen ja poliittiseen linjaan. (Väyrynen 2001, 21-23)

Seattlen protestin yhteydessä otettiin ensikertaa laajemmin käyttöön aktivistien omat mediakeskukset, Independent Media Centerit (IMC).

Uusia mediateknologioita pidetään yhtenä edellytyksenä laajapohjaisen globalisaatiokriittisen liikkeen synnylle. Vaikka kansainvälisiä toimintaverkostoja oli toki ollut jo pitkään, elektroninen tiedonvälitys mahdollisti verkostoille entistä sujuvampaa yhteydenpidon ja esimerkiksi nopean reagoinnin kampanjakutsuihin. Sähköposti ja internet tekivät verkostoon osallistumisen mahdolliseksi myös kehitysmaiden järjestöaktiivisille, joiden aktiivinen mukanaolo oli aikaisemmin ollut hankalaa. Tietoverkkojen avulla materiaalia saattoi siirtää nopeasti ja edullisesti, sekä ilman että hallitus tai joku muu taho pystyi puuttumaan asiaan tai sensuroimaan sisältöä.

Independent Media Center (IMC)

Independent Media Center perustettiin marraskuussa 1999 uutisoimaan Maailman kauppajärjestön (WTO) ministerikokouksen vastaisia mielenosoituksia Seattlessa. Sitten IMC on kasvanut kansainväliseksi verkostoksi, johon enimmillään kuului noin 60 sivustoa eri puolilla maailmaa.

IMC:n toimintafilosofiaan kuuluu viestintämahdollisuuksien avaaminen yhteiskunnallista muutosta ajaville tahoille – myös niille, joilla ei muuten olisi pääsyä tietokoneen äärelle tai taitoa käyttää niitä.

IMC tarjoaa tarvittaessa palvelimen, internet-yhteyden ja ohjelmistot sekä teknisen tuen, mikä on mahdollistanut esimerkiksi monien kehitysmaiden kansalaisliikkeiden liittymisen IMC-verkostoon. Pieninä aktiivisina mediakeskuksina mainittakoon vaikkapa Filippiinien, Etelä-Afrikan ja Venäjän Independent Media Centerit. Verkosto ei kuitenkaan sido tiukkoihin sääntöihin tai toimintatapoihin vaan jokainen keskus voi kehittää omat menetelmänsä.

IMC:n toiminta perustuu avoimuuteen ja osallistumiseen, niin kutsuttuun vapaaseen julkaisemiseen. Siinä voidaan havaita yhtäläisyyksiä myös internetin keskusteluryhmien kanssa: Kenen tahansa on mahdollista tuottaa materiaalia – tiedotteita, uutisia, artikkeleita, valokuvia ja videoita, ja tarjota niitä IMC:n sivuille. Sivustoa ylläpitävät moderaattorit tarkistavat että aineisto sopii IMC:n (väljään) toimitukselliseen linjaan, ja julkaisevat aineiston verkkosivuilla. Lukijoiden on mahdollista kommentoida kaikkia julkaistuja artikkeleita ja kommentit jäävät artikkeleiden yhteyteen luettaviksi.

www.indymedia.org

Suomessa uuden tekniikan tuomat mahdollisuudet kansalaistoiminnan kannalta ymmärrettiin nopeasti. Kansainvälisten suurmielenosoitusten, joihin osallistui myös suomalaisia, järjestelyissä internetillä ja sähköpostilla oli korvaamaton rooli, kun täytyi organisoida kymmenien tuhansien ihmisten kuljetus sekä majoitus ja hoitaa tiedottaminen mielenilmausten aikatauluista, reiteistä sekä muista käytännön seikoista. Jokaiselle kansainväliselle suurmielenosoitukselle avattiin oma verkkosivustonsa, kuten www.a16.org tai www.s26.org ¹³. Pian Prahan suurmielenosoitusten jälkeen Suomeen perustettiin myös paikallinen Independent Media Center, Vaikuttava tietotoimisto.

Se lähti Prahan demoista. (...) Mul oli silloin mukana duunin läppäri ja näppärästi duunin piikkiin puhelut ja muut, niin me hoidettiin et suoraan kadulta sai juttuu kommunikaattorin läpi verkkoon. Välillä vaan läppäri esiin ja juttua nettiin, vaik tosin ne meni eka E:lle joka stilisoi niistä fiksumpia ja spottaili sekaan Indymediasta juttuja. Ja sit oli sivu, jolle ladottiin ne kaikki tavarat. (...) Siitä Vaikuttava [tietotoimisto] lähti. Päätettiin et tästä tehdään Suomen Indymedia.
(H5)

2000-luvun taitteessa suomalaiseen vaihtoehtokenttään rantautui myös toinen uusi ilmiö: media-aktivismi. Kun 1990-luvulla aktivistit identifioivat itsensä ensisijaisesti esimerkiksi ympäristö- tai eläinoikeusaktivisteiksi, jotka toki käyttivät mediaa edistääkseen päämääriään, useille 2000-luvun aktivisteille media ja mediakulttuuri eivät enää olleet ainoastaan vaikuttamisen välineitä. Ne nähtiin kamppailun ensisijaisina kohteina.

Esimerkiksi Vaikuttava tietotoimisto (VAI) määritteli ensisijaiseksi tehtäväkseen uudenlaisen mediakentän ja -kulttuurin luomisen. Aikaisemmista aktivistimedioista poiketen VAI ei pyrkinyt levittämään mitään tiettyä tietoa tai näkökulmaa, vaan tarjoamaan - ulkomaisten esimerkkien mukaan - vapaan foorumin yhteiskunnalliselle keskustelulle, johon kuka tahansa saattoi osallistua. ”Me haluamme luoda Suomeen uuden median, joka on aktiivinen toimija uutta, parempaa yhteiskuntaa rakennettaessa. Haluamme tarjota uuden näkökulman valtaviiran tiedotusvälineiden maailmankuvan rinnalle. Haluamme demokratisoida tiedotusvälineiden poliittisen vallan,” määritteli Vaikuttava tietotoimisto tehtävänsä verkkosivuillaan.

¹³ Verko-osoitteet viittaavat mielenilmauksen ajankohtaan. Kirjain tulee kuukauden englanninkielisestä nimestä, numero mielenosoituksen päivämäärästä: a16 tarkoittaa siis August 16th, eli 16. elokuuta.

Vaikuttavasta tietotoimistosta muodostui nopeasti 2000-luvun alkuvuosien merkittävin vaihtoehtomedia, jota lukivat paitsi aktivistit myös muutamat eturivin poliitikotkin. Esimerkiksi Göteborgin globalisaatiomielenosoitusten aikaan silloinen ulkoministeri Erkki Tuomioja kävi vaikuttavassa tietotoimistossa keskustelua mielenosoittajien kanssa. (<http://www.vaikuttava.net/article.php?sid=548>).

Vaikka Vaikuttava tietotoimisto oli aktivistien perustama ja eräänlainen suomalaisen globalisaatioliikkeen äänenkannattaja, se ei määritellyt itseään ainoastaan aktivistimediaksi, vaan rajasi kohderyhmäkseen kaikki internetin käyttäjät, jotka olivat kiinnostuneita yhteiskunnallisesta toiminnasta, mutta eivät välttämättä siinä aktiivisesti mukana. Myös valtamedian edustajat eli toimittajat nähtiin tärkeänä lukijakuntana. VAI toivoi pystyvänsä tekemään saman kuin IMC Seattlessa eli valottamaan valtamedialle ja sen kautta suurelle yleisölle myös asioiden toista puolta.

Sitä valtamedian kohderyhmäajattelua VAI rikko ihan kymppillä ja toimi hyvin. Kun ei ollut mainostajia joille tarvitsisi sitä myydä mitään, niin kohderyhmää ei tarvitse pystyä esittämään yhtä selkeästi. H5)

2000-luvun taitteen merkittävin vaihtoehtomedia lienee Independent Media Center, jolla on useita kymmeniä toimipisteitä eri puolilla maailmaa. Kuvassa Manilan Indymedia Filippiineillä mainostaa verkkosivujaan DIY-henkisellä kadunvarsikampanjalla. Kuva: IMCManila

4.5. Vaihtoehtomedian viimeisimmät vaiheet

Globalisaatiokriittisen liikkeen toiminta alkoi hiipua vuoden 2001 jälkeen. Heinäkuussa 2001 järjestetty suurmielenosoitus Italian Genovassa jäi liikkeen viimeiseksi voimannäytöksi.

Globalisaatioliikkeen kultakausi päättyi 11.9. iskuihin.
Sen jälkeen se älytön noste mikä oli vaan loppui. (H4)

Kansainvälinen keskustelu ja sen myötä median huomio siirtyi globaalien talouden oikeudenmukaisuudesta terrorismin ja muiden turvallisuusuhkien torjuntaan. Terrorismiuhkan (etenkin Yhdysvalloissa) nostattaman pelon ilmapiiri ja sen suojissa virinnyt patriotismi vaikeutti protestiliikkeiden toimintaa (mm. lisääntynyt valvonta, sensuuri ja turvatoimet) ja heikensi niiden kannatusta kaikkialla maailmassa. Kansainvälisen kampanjoinnin painopiste puolestaan siirtyi vapaakaupan vastustuksesta kritisoimaan USA:n hyökkäystä Irakiin.

Suomessa tämän protestisyklin päättymisen näkyi vaihtoehtomedian kentällä useiden pienmedioiden katoamisena. Muun muassa Vaikuttava tietotoimisto lakkautettiin vuonna 2003, samoin Valkohaalari-aktioistaan tunnettu Tottelemattomat (ent. Ya Basta) lopetti toimintansa ja samalla lakkasi päivittämästä verkkosivujaan (<http://www.ecn.org/valkohaalarit>). Vuodesta 1996 ilmestynyt Muutoksen kevät -lehti, joka oli jo pitkään kärsinyt resurssipulasta, ilmestyi viimeisen kerran alkusyksystä 2003.

Näiden järjestöjen ja niiden medioiden varaan rakentuneet verkostot kuitenkin jatkoivat elämäänsä ja loivat pohjan uusille hankkeille, kuten pääkaupunkiseudulla toimivien talonvaltaajien www.squat.net/valtaus- ja www.prekariaatti.org -verkkosivuille sekä Trendspotting -toimintakalenterille.

Nämä uudet vaihtoehtomediat eivät niinkään katso toimivansa jonkin tietyn liikkeen äänenkannattajina. Suurista kysymyksistä ja ns. etujoukkoajattelusta on siirrytty pieniin, niin tekijöitä kuin lukijoita henkilökohtaisesti koskettaviin kysymyksiin. Eläinten oikeuksien tai globaalien oikeudenmukaisuuden puolesta puhumisen sijasta uusille medioille merkittäviä aihealueita ovat mm. oman elämän haltuunottoon ja urbaanin tilan käyttöön liittyvät teemat sekä kysymykset maahanmuuttajien sekä tilapäistyöväestön eli prekariaatin asemasta.

5. Vaihtoehtomedian tehtäviä ja tavoitteita

Nyt kun kenttä on esitelty, syvennyn tarkemmin vaihtoehtomedian tuotantoprosessiin ja tavoitteisiin. Vaikka kaikkia tarkastelemiani vaihtoehtomedioita yhdistääkin niiden sitoutuneisuus yhteiskunnallista muutosta ajavan liikkeen päämääriin, niitä tehdään erilaisista lähtökohdista ja täyttämään monia erilaisia tehtäviä. Seuraavaksi olen luokitellut aineistoni pohjalta erilaisia lähtökohtia, joista vaihtoehtomedialla tuotetaan.

5.1. Tiedottaminen ulospäin, näkyvyys ja ”agenda setting”

Aktivistiliikkeiden tuottaman vaihtoehtomedian tehtävistä kenties ilmeisin on tiedonvälitys, eli näkyvyyden ja tuen hankkiminen liikkeille sekä niiden ajamille päämäärille.

Uusien teemojen ja kysymysten nostaminen laajan yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi vaatii pääsyä valtajulkisuuden agendalle, mutta myös vaihtoehtomedialla on roolinsa kysymysten politisoinnissa ja esiin nostamisessa. (ks. Atton 2002).

Valtamedia saattaa tietoisesti vaieta tietyistä aiheista tai käsitellä niitä yksipuolisesti (ks. esim. Juppi 2003a) jolloin ainoaksi väyläksi näiden aiheiden uutisoinnille jäävät vaihtoehtomediat. Eräs vaihtoehtomedioden keskeinen tehtävä onkin nostaa myös vaietetut äänet kuuluviin. Hyviä esimerkkejä vaihtoehtomedian roolista vaiettujen aiheiden käsittelystä löytyy muun muassa Yhdysvaltalaisen Sonoma State Universityn ylläpitämästä Project Censored – sivustolta. Project Censoredin mediatutkimusryhmä seuraa yhdysvaltalaisista pienlehdistöä ja laatii vuosittain listan 25 uutisesta, jotka eivät koskaan lyöneet läpi valtamediassa (”News that didn’t make the News”) ja selvittävät syitä miksi valtamedia vaikennee näistä aiheista. (www.projectcensored.org; ks. myös Heino 2004).

Ei ole lainkaan harvinaista, että vaihtoehtomedialla käsitellyt kysymykset ja näkökulmat päätyvät vähitellen myös valtamediaan. Yhteiskunnallisilta liikkeiltä jopa odotetaan avauksia ja kritiikkiä, minkä vuoksi niiden julkaisemaa materiaalia seurataan myös media-ammattilaisten parissa. Aktivistien jälkeen seuraavaksi suurin lukijaryhmä useimmille vaihtoehtomedioille ovatkin toimittajat ja muut tiedonvälityksen ammattilaiset. Monet maailmanlaajuisesti merkittäviksi nousseet uutiset – aina Watergate-skandaalista alkaen –

ovat "skuupanneet" ensin pienissä vaihtoehtomedioiden, ja päätyneet valtamediaan vasta myöhemmin.

Muun muassa Vaikuttava tietotoimisto sekä kansainvälinen Indymedia-verkosto toimivat tiedotuskanavina vaihtoehtoliikkeen ja valtamedian välillä. Ne julkaisevat vaihtoehtoliikkeen tiedotteita ja uutisia, joista joku toisinaan täyttää myös valtamedian uutiskriteerit ja osuu toimittajan silmiin oikealla hetkellä. Lisäksi toimittajat usein hyödyntävät vaihtoehtomedioita halutessaan valottaa tietyissä yhteiskunnallisissa kysymyksissä ns. aktivistinäkökulmaa.

VAI:han oli selkeästi 2000-luvun projekti. Samalla kun se kritisoi ja pyrki korvaamaan valtamediaa, se toimi myös tietoisesti lähteenä medioille. Tätä ei pidetty ongelmana eikä ryhdytty moralisoimaan, vaan todettiin että sehän on helvetin käytännöllistä että ne [toimittajat] lukee sieltä niitä juttuja, joita me halutaan niiden kirjoittavan. (...)
Kyllä VAI on oikeasti vaikuttanut siihen miten Göteborgia uutisoitiin Suomessa. Esimerkiksi Ruotsissa on vasta nyt alettu keskustella siitä, että poliisi saattoi toimia väärin. Suomessa siitä puhuttiin heti.
(H5)

Pelkkä uutiskynnyksen ylittäminen ts. medianäkyvyys ei kuitenkaan takaa liikkeille legitiimiä poliittista toimijuutta. Erityisen ongelmallista mediassa sijaitsevalle poliittisen keskustelun kentälle pääseminen on uusille ja radikaaleille kansalaisliikkeille. Esimerkiksi eläinoikeusaktivistien sekä globalisaatioliikkeen on ollut hyvin vaikea saada ajamiaan asioita osaksi suomalaista julkista keskustelua. Vaikka nämä liikkeet ovat saaneet huomiota mediassa, niitä on käsitelty hyvin marginalisoivissa diskursseissa. (ks. esim. Juppi 2003, Tietäväinen 2003, Kaihovaara 2001).

Kun ammattitoimittajat kutsuvat aktivisteja vieraiksi televisio-ohjelmaan tai haastateltavaksi naistenlehteen, he usein esittävät tarjoavansa näille "mahdollisuutta näkyä". Kuitenkaan pelkkä näkyvyys ei ole se, mitä yhteiskunnalliset aktivistit tavoittelevat.

Yks mikä on opittu on ajatus speaktaakkelista ja sen merkityksen ymmärtäminen. Ei niin että mediat voisivat pakottaa ihmisiä johonkin... Tai kun toimittajat sanovat, että ne tarjoavat meille mahdollisuutta näkyä. Kyse on näkymisestä omilla ehdoilla. Et otetaan se tila itse. (H4)

”Omilla ehdoilla näkyminen” onnistuu parhaiten liikkeen omien, itse tuotettujen medioiden välityksellä. Esimerkiksi Vaikuttavassa tietotoimistossa pestiin paljon valtamediassa julkaistujen uutisten jälkipyykkiä keskustelun, kommentoinnin ja väittelyiden muodossa. Tämä on yksi esimerkki siitä miten vaihtoehtomedian kautta on myös mahdollista reflektoida valtamediassa tuotettuja representaatioita ja muokata niihin liittyviä merkitysrakenteita. (Atton 2001, ks. myös Pyykkönen 2000, Thornton 1995, 117-162 sekä Toivanen 1997).

Näkyvyyttä omilla ehdoilla: Vaikuttavan tietotoimiston kautta myös valtamediaan levisi valokuva, jossa suomalaiset globalisaatioaktivistit heittävät kakulla Maailmanpankin pääjohtaja James D. Wolfensonia maaliskuussa 2001. Kuva: Daniel Vera / Vaikuttava tietotoimisto

5.2. Liikkeen rakentaminen sekä sisäinen tiedotus ja keskustelu

No, mä sanoisin että taistelut kiertävät, ja siinä kierrossa kommunikaatio on olennaisessa asemassa. Jotkut huomaavat tai tajuavat jonkun ristiriidan, kirjoittavat siitä, kertovat siitä, kuvaavat sen videolle, levittävät sitä. Se siirtyy tilasta toiseen ja siinä syntyvät mahdollisuudet [toiminnan] samanaikaisuuteen. Tää on vaihtoehtoverkoston tehtävä. Ne luovat kollektiivisia kokemuksia ja synnyttävät uusia liikkeitä. (H6)

Toinen vaihtoehtomedian ilmeinen tehtävä on liikkeen sisäinen tiedonvälitys sekä keskustelu. Esimerkiksi kansainvälinen globalisaatiokriittinen liike, johon voidaan sanoa kuuluvan satoja tuhansia ihmisiä eripuolilta maailmaa, on olemassa ainoastaan mediavälitteisenä verkostona, jonka jäseneksi voi liittyä liikkeen omia medioita seuraamalla ja osallistumalla niiden välityksellä käytävään keskusteluun.

Usein vaihtoehtomediat/medioiden voidaan katsoa jopa olevan se ydin, jonka varaan koko liike rakentuu. Esimerkiksi ympäristövallankumouksellinen Muutoksen kevät -lehti määritteli tehtäväkseen uudenlaisen ympäristöliikkeen rakentamisen Suomeen:

Muutoksen kevät on ottanut suuren vastuun harteilleen. Se lupautuu kokoamaan ja kehittämään nousevaa radikaalia ympäristöliikettä Suomessa. (MK No1, huhtikuu 1996).

Tällä hetkellä vastaavanlainen tehtävä on prekariaatti.org –sivustolla, jonka tehtävä on nostaa keskustelua pätkätyö-kysymyksistä ja organisoida toimintaa työelämän muutoksia koskevien kysymysten tiimoilta. (www.prekariaatti.org).

Osalla sisäiseen tiedotukseen keskittyvistä vaihtoehtomedioista on selkeä tehtävä kertoa tulevista tapahtumista ja toiminnasta, jotta kiinnostuneet tietävät ottaa osaa toimintaan. Tällaisia selkeästi liikkeen sisälle suunnattuja tiedotuskanavia edustaa muun muassa Toimintakalenteri sekä monet tiedotukseen keskittyvät sähköpostilistat.

Osa vaihtoehtomedioista toimii paitsi liikkeen sisäisen informaation, myös keskustelun kanavana. Pienlehtien palstoilla ja verkkofoorumeilla on tilaa sisäiselle keskustelulle liikkeen suunnasta, päämääristä ja toimintakeinoista. Se, että tietää keskustelun pysyvän liikkeen sisällä, antaa mahdollisuuksia suorapuheisuuteen, jopa kritiikkiin – luonnollisesti ristiriidat

halutaan usein pitää sisäisinä, ei suinkaan levitellä julkisuuteen – ja toisaalta mahdollistaa keskustelun syventämisen, kun kaikki siihen osallistuvat tuntevat aihepiirin ja puhuvat ns. samaa kieltä.

Tämän sisäisen keskustelun ei tarvitse olla vakavaa, vaan vaihtoehtoliikkeen jäsenten jaettu kulttuurinen ymmärrys mahdollistaa myös yhteisen huumorin, leikittelyn ja luovuuden. (ks. myös Pyykkönen 2000; Thornton 1995, 138–139). Suomessa liikkeen sisäistä "aktivistiviihdettä" viljellään etenkin anarkistijulkaisuissa, kuten Pomminheittäjässä, Kaurapuurossa ja Megafonissa. Myös pelkästään sisäpiirinhuumoriin perustuvia parodiajulkaisuja ilmestyy omakustanteina aina silloin tällöin. Legendaarisina vaihtoehtovitsinä 1990-luvun lopulta muistetaan ainakin eläinaktivistilehden parodia "Anonyymi II" sekä useamman numeron ajan ilmestynyt "Punakaaderi".

5.3. Valtamedian kritiikki ja julkisuuden demokratisoiminen

Vaihtoehtomedioiden sivuilla on jo pitkään esitetty kritiikkiä valtamedian hegemoniaa kohtaan. Osa pienmedioista jopa määrittelee itsensä valtajulkisuuden "vastamedioiksi". Kritiikki on terävöitynyt entisestään valtamedian omistuksen keskittyessä ja sisältöjen kaupallistuessa.

Nykyisessä maailmassa muiden luokkajakojen rinnalle on tullut ainakin yksi uusi nimittäjä. Nimittäin luokkajakosen mukaan, kenellä on mediat – televisio, radio ja valta-lehdet – hallussaan. Tämä luokkajako mukailee paljolti muita luokkajakoja, hallitsevilla luokilla ja eliitillä on myös media pihdeissään. (...) vaihtoehtomedian ovat vapaita, riippumattomia sekä tarkoitettu kaikille. Niissä on vielä tilaa idealismille, kun valtamedioita määrittelevät lähinnä markkinat. (ote pääkirjoituksesta, Kaurapuuro #9, kesä 1995)

Etenkin 2000-luvun taitteen media-aktivistit ovat nimenneet yhdeksi päämääräkseen vallitsevan journalistisen kulttuurin haastamisen ja julkisuuden demokratisoimisen. Muun muassa IMC ja VAI olivat avoimia tiedotuskanavia kaikille, eivät ainoastaan liikkeen aktivisteille.

Tavallaan Vaikuttava tietotoimisto oli demokratiapyrkimyksissään hyvin lähelle kansalaisjournalismin ihanteita: Pyrkimyksenä oli lisätä tavallisten ihmisten äänen kuulumista, jotta avoimen kansalaiskeskustelun kautta syntyisi tilaa uudennlaiselle aktiivisuudelle. Kansalaiset eivät enää muodostaisi passiivista vastaanottajien joukkoa, vaan aktiivisen yleisön, joka koostuisi toimivista ja julkisen keskustelun aiheita määrittävistä toimijoista ja ideaalitapauksessa media takaisi jokaiselle kansalaisille yhtäläisen mahdollisuuden osallistua yhteiskunnalliseen julkiseen keskusteluun. (vrt. Nieminen & Pantti 2003, 21)

Monet mielipidelehdet ja muut vaihtoehtomediat pyrkivät jo pelkällä olemassaolollaan kritisoimaan yhä enemmän keskittyvää valtamediaa näennäisobjektiivisuudesta ja epädemokraattisuudesta.

Vaikka enemmistö esimerkiksi suomalaisista medioista kutsuu itseään "sitoutumattomiksi" ja korostaa omaa objektiivisuuttaan, media-aktivistit muistuttavat, että tämä "objektiivisuus" merkitsee usein erilaisten kaupallisten etujen ajamista sekä niihin kiinteästi liittyvien valtarakenteiden tukemista.

Media-aktivistit protestoivat paikallisen piraattiradion sulkemista vastaan Kaliforniassa lokakuussa 2004. Kuva: IMC Santa Cruz.

5.4. ”Witness media”: väkivallan ehkäisy ja raportointi mielenosoituksissa

Vaihtoehtomedian neljäs, varsin proosallinen tehtävä on mielenosoitus ja mellakkatilanteiden seuraaminen ja taltionti (esim. Harding 2001, 15-16, 65-88).

Käytännössä jokaisessa suuremmassa mielenosoituksessa on nykyisin paikalla useampi kameralla ja videokameralla varustautunut aktivisti, jonka pääasiallinen tehtävä on seurata tapahtumien kulkua ja kuvata, mikäli syntyy ikäviä välikohtauksia. Kuvamateriaali laitetaan useimmiten verkkoon, tai mikäli se on arkaluontoista, luovutetaan lakimiehille.

IMC:n kautta laajalti levinnyt valokuva, jossa mellakkapoliisit pahoinpitelevät mielenosoittajaa Italian Genovassa 2001. Poliisin yrittäessä tukahduttaa protesteja joita kaupungissa järjestettiin G8-maiden huippukokouksen yhteydessä, eräs mielenosoittaja (ei kuvassa esiintyvä) sai surmansa. Osittain tämän tragedian vuoksi globalisaatiokriittisiä suurmielenosoituksia ei ole Genovan jälkeen järjestetty. Kuva: Saksan IMC

Ainakin Göteborgin ja Seattlen globalisaatioprotesteissa poliisin rauhanomaisiin(kin) mielenosoittajiin kohdistamat väkivaltaisuuudet pystyttiin raportoimaan melko tarkasti. Todennäköisesti kameroiden läsnäolo myös hillitsi väkivaltaisuuksia. Myös suomalaisten

media-aktivistien Göteborgissa kuvaamaa videomateriaalia on käytetty todisteena mellakkaa seuranneissa oikeudenkäynneissä. Aktivistien kuvaaman videomateriaali myös esti ainakin yhden virheellisen tuomion, kun väärin perustein Göteborgissa pidätetty hollantilaisaktivisti Maarten Blok todettiin syyttömäksi syyskuussa 2004 (<http://www.steunmaarten.org/news.htm>).

Vaikka yllämainitussa esimerkissä videoita on käytetty ainoastaan todistusaineistona, eikä siis mediana sanan varsinaisessa merkityksessä, ei ”todistavaa kameraa” ja toimitettua vaihtoehtomediaa voi erottaa toisistaan. Useimmat aktivistimedit on alun perin perustettu nimenomaan raportoimaan ja taltioimaan mahdollista poliisiväkivaltaa. Tätä pidetään muun muassa motiivina ensimmäisen Independent Media Centerin perustamiseen Seattlen mielenosoitusten yhteydessä vuonna 1999 (Huhta 2001).

5.5. Itseilmaisu ja sosiaaliset funktiot

Voisi lähteä miettimään moraalia tai jotain, mutta se on epäoleellista. Ei sitä ees tarvi perustella. Se on vaan siistiä! (H6)

Edellä esitellyt vaihtoehtomedian tehtävät määrittävät ensisijaisesti liikkeestä, oletetusta yleisöstä ja laajemmasta sosiaalisesta tarpeesta käsin. On kuitenkin selvää, että vaihtoehtomedian tekemisellä, joka tapahtuu pääosin vapaaehtoisvoimin, on omat funktionsa myös tekijöiden näkökulmasta.

Olen nähnyt niin hyviä esimerkkejä itsehallinnollisesta mediasta. Että miten ihmiset toimii itsehallinnollisesti, niin että ne pääsee hallinnoimaan omaa tuotantoaan ja pyrkivät mahdollistamaan sen saman kaikille. Se vaan tuntuu tosi hyvältä ja oikeelta. (H6)

Useimmille media-aktivisteille vaihtoehtomedia näyttäytyy kanavana omien yhteiskunnallisten päämäärien edistämiseksi, mielipiteiden esiin tuomiselle ja henkilökohtaiselle näkyvyydelle. Toisaalta vaihtoehtomedian tekeminen, sen sisältöjen ideointi ja laatiminen, on luovaa toimintaa, joka täyttää tekijöidensä itseilmaisullisia tarpeita. Tästä näkökulmasta vaihtoehtomedian tuotantomotiivit voivat olla lähellä esimerkiksi

weblogin eli nettipäiväkirjan ylläpitämistä. Weblogit voidaankin rinnastaa pienlehtiin ja blogeja pitää yhtenä zineilyn modernimpana muotona.

Kunnianhimoisemmissa projekteissa, kun kyse on zineä tai weblogia suuremmasta mediahankkeesta, tarvitaan suurempi tekijäjoukko ja kuvaan astuvat sosiaaliset motiivit. Kun rahallisia palkkioita ei vaihtoehtomediatalloissa juurikaan tarjolla, on toiminnan oltava sosiaalisesti palkitsevaa. Useimpia hankkeita toteutetaan kaveriporukalla, jolloin itse median rinnalla nousee merkittäväksi mukava yhdessäolo. Onnistuneet ja näyttävät projektit taas tuovat tekijöilleen arvostusta ja näkyvyyttä vaihtoehtoliikkeen sisällä. Eli kuten eräs haastattelemistani media-aktivisteista asian tiivistä:

Että saisi ihmiset laittamaan paukkuja johonkin projektiin, niiden pitäisi olla aika "seksikkäitä", sosiaalisesti motivoivia juttuja, joista ihmiset kokee saavansa jotain itselleen. Oli se sit kavereita tai kauniita naisia tai vaikka se illuusio, et ois jotenki seksikästä tehdä mediaa. (H1)

5.6. Tehtävän määrittelyn tärkeydestä

Periaatteessa vaihtoehtomedian voidaan katsoa täyttävän kaikki samat funktiot kuin ns. valtamediankin (vrt. Nieminen & Pantti 2003, 12): Sen tarkoitus on välittää informaatiota, viihdyttää ja tarjota aineksia, joiden avulla yleisö voi rakentaa sekä yhteisöllisiä että sosiaalisia identiteettejään. Vaihtoehtomedian kohdalla korostuu myös median itseilmaisullinen funktio.

Näiden tehtävien tärkeysjärjestys ja ensisijaisuus vaihtelee kuitenkin huomattavasti median mukaan, jo siitäkin syystä, että suomalaisen vaihtoehtomedian kentälle mahtuu niin monistettuja pienlehtiä kuin kunnianhimoisia tietoverkkohankkeita. Pelkät levikkierot ulottuvat muutamasta kymmenestä kopiosta verkkosivujen tuhansiin latauksiin¹⁴, samoin

¹⁴ Vaikuttavan tietotoimiston etusivu ladattiin sen ensimmäisen toimintakuukauden (joulukuu 2000) aikana yli 25 000 kertaa (Kivekäs, 2001).

ilmestymistahti voi vaihdella pienjulkaisun numero-per-vuosi vauhdista verkkosivujen lähes reaaliaikaiseen päivittämiseen.

Vaikka yksi vaihtoehtomedia pystyykin usein täyttämään useampia ylläluetelluista tehtävistä, useiden vaihtoehtomedioiden ongelmaksi on ollut ettei niille ole määritelty ensisijaista tehtävää, vaan sama media on pyrkinyt toimimaan sekä liikkeen äänitorvena ulospäin että sisäisen keskustelun kanavan.

Esimerkiksi Vaikuttavan tietotoimiston parissa toimineet aktivistit näkivät sen suurimmaksi ongelmaksi ristiriitaisen roolin. Median olisi samanaikaisesti pitänyt toimia globalisaatioliikkeen pää-äänenkannattajana että kaikille avoimena keskustelufoorumina.

VAI:n Paradoksi oli samalla sen pääidea, että kuka tahansa voi julkaista siellä. (...) Olisi pitänyt päättää oliko projektin idea se, että halutaan tarjota kaikille ihmisille avoin mediafoorumi vai oliko lähtökohtana globaali oikeudenmukaisuusliike. (H4)

6. Vaihtoehtomedian tuotanto

Käytyäni läpi vaihtoehtomedian määritelmiä, sen toimintakenttää ja tehtäviä, siirryn tarkastelemaan niiden tuotantomekanismeja. Kuten jo vaihtoehtomedialla määriteltäessä nousi esille, paitsi sisällöt, myös vaihtoehtomedian tuotantomenetelmät poikkeavat tietoisesti perinteisistä ja ”ammattimaisista” median tuotantokäytänteistä (Atton 2001). Tarkastelemani yhteiskunnallisen liikemedian kohdalla tämä tarkoittaa, että liikkeen ajamia itsehallinnollisuuden, demokratian ja ei-kaupallisuuden periaatteita pyritään toteuttamaan myös median tuotantoprosessissa.

6.1. Tee se itse – Do It Yourself!

Kun ei välitä siitä perinteisestä logiikasta tai löytyy joku keino ohittaa se. (...) Että tehdään jotain mahdolliseksi, jonka ei perinteisten mallien mukaan pitäisi sitä olla. (H6)

Useimpia vaihtoehtomedioita niin Suomessa kuin kansainvälisellä kentällä yhdistävä tuotannollinen piirre on tee-se-itse- eli Do It Yourself -periaate, josta useimmiten käytetään lyhennettä DIY. DIY:llä tarkoitetaan tapaa tuottaa ja tehdä kulttuurituotteita (musiikkia, kuvia, tekstejä, vaatteita,, tapahtumia) omaehtoisesti, taloudellisten ja poliittisten valtarakenteiden ulkopuolella.

DIY- periaatetta noudattava tuotanto tapahtuu yleensä pienissä yksiköissä, yhden tai muutaman hengen voimin. Periaatteeseen sisältyy olemuksellisesti, että tuotetulla materiaalilla (lehdillä, videoilla, kaseteilla, tapahtumilla) ei tavoitella taloudellista voittoa, ja usein DIY-tuotteet, kuten lehdet, tunnistaakin halvasta hinnasta. Kuitenkin DIY-periaatteessa on kysymys median tai kulttuurituotteiden tuotantoa laajemmasta toimintamallista, joka kattaa niin tavan tuottaa kulttuurisia artefakteja, kulttuurisen toiminnan itsessään sekä kentän, jolla näitä kulttuurisia merkityksiä vaihdetaan. Laajimmillaan DIY voidaan nähdä kokonaisvaltaisena elämäntapana, poliittis-kulttuurisena vastarinnan muotona ja yhtenä oman elämän haltuunoton välineenä (Toivanen 1997).

Monille vaihtoehtomedian tekijöillä DIY-tuotantoperiaate on sisältökysymyksiin rinnastettava poliittinen periaate, jopa tärkein motiivi koko mediatoiminnalle.

Vaihtoehtomedioissa mulle on olennaista se itsehallinnollisuuden aste. Et ne jotka tekee, ne päättää. Perinteisessä mediassa se on ihan mahdotonta, kun aina lähdetään joko julkisesta tai mainosrahotuksesta. (H6)

Koska tuotannon DIY-lähtökohdat mielletään itseisarvoisen poliittisiksi, ne on myös tapana tuoda esiin, vaikkapa ilmoittamalla asia julkaisun sisäkannessa tai verkkosivuilla:

Lehti toimii omakustanne- ja tee-se-itse-peraatteella, eikä pyri taloudellisiin voittoihin (Muutoksen kevät #1, 1996).

TEE SE ITSE: Suuri osa julkaistuista jutuista on satunnaisten avustajien lähettämiä - sinäkin voit tehdä niin! Siis jos kaipaat toisenlaisia juttuja, niin elä murehi, vaan tsekkaa naputteluohjeet ja t e e s e ! (www.punkinfinlad.net/tv)

6.2. DIY- tuotanto ja tekijänoikeudet

"Mitä enemmän sulta varastetaan, sitä enemmän sulla on" (H6)

Etenkin Suomessa, missä vaihtoehtomedioita on suhteellisen vähän, DIY-medioiden välillä vallitsee tiivis yhteishenki ja solidaarisuus. Pienmediat ja niiden tekijät eivät koe olevansa kilpailuasemissa, vaan "samalla puolella". Lehdet julkaisevat toistensa mainoksia ilmaiseksi ja liki kaikilta verkkosivuilta on linkkejä muiden vaihtoehtomedioiden sivuille.

Medioiden välillä näyttää vallitsevan myös sanaton – tai kuten alla olevassa sitaatissa julkituotu - sopimus, että niiden sisältöä saa vapaasti lainata ja julkaista muissa pienmedioissa.

"Anti-Copyright: Tämän lehden sisältöä saa vapaasti lainata, käyttää ja uudelleenjulkaista myös mainitsematta lähdettä. Kaurapuuro pidättää kuitenkin kyseisen oikeuden voitontavoittelijoilta ja muilta nykyisen systeemin niljakkailta ystäviltä (Kaurapuuro #9, kesä 1995)

Erään haastateltavani mukaan yhteiskunnallisen vaihtoehtomedian kentällä vallitsee perinteiselle medialle vieras suhtautuminen plagiointiin:

Vaikka valtamediassakin kierrätetään konsepteja, se on aina joko kaupallinen transaktio tai plagiointia. Sen tyylinen ajattelu on vaihtoehtomedialle tosi vierasta. Jos toimittaja ei-vaihtoehtoisessa mediassa huomaa, että joku muu on tehnyt saman kuin mä jo aiemmin, siitä harmistutaan et "perkele!". Mut jos vaihtoehtomediassa huomaa että joku on keksinyt saman aiemmin, se on löytö!
Et halventaako se sun arvoa, jos sua voidaan syyttää plagioinnista, vai hahmotetaanko se arvonantona, että joku muu on tajunnut samat jutut? (...)Kai siihen vaikuttaa että mikä on tunneside oman ja muiden töiden arvoon. Et onko jatkuvassa kilpailuasemassa muihin nähden. (H6)

DIY-periaatteisiin sisältyy tietoinen kaupallisen mediatuotannon ja sen lainalaisuuksien kritiikki. Myös tekijänoikeuksiin suhtaudutaan yleensäkin varauksella. Vaikka pienmediat julkaisevat lähinnä itse tuotettua materiaalia, esimerkiksi pienlehtiin saatetaan lainata kuvitusta sarjakuvalehdistä, internetistä tai vaikkapa sanomalehdistä. Pienlehtiin päätyessään kuvat on kuitenkin yleensä irrotettu tavanomaisesta asiayhteydestään, toisinaan niitä on käytetty erilaisten kollaasien raaka-aineena. Tämä "lainailu" ja uudelleenyhdistely on myös yksi pienmedioiden harjoittama vastarinnan muoto. Se on tietoista *detournementtia*¹⁵ ja sen voi katsoa olevan lähellä myös musiikin samplaamista ja tai scratch-videoita.

Suomen viestintälainsäädäntö koskee toki myös vaihtoehtomedioita, mutta käytännössä esimerkiksi pienlehtien tekijänoikeusrikkomuksiin puututaan harvoin, sillä niiden levikki on pieni eikä niiden tekemisestä saada taloudellista voittoa. Käytännössä kuitenkin mitä isompi ja näkyvämpi vaihtoehtomedia on kyseessä, sitä tarkemmin niiden on noudatettava niin tekijänoikeus- kuin muidenkin lakien kirjainta. Lainailu ja olemassa olevien kulttuurituotteiden "jälleenkäsittely" on merkittävä osa pienmedioiden harjoittamaa kulttuurikapinaa sekä estetiikkaa, samoin kuin tiedon ja kulttuurin tasa-arvoinen jakautuminen

¹⁵ Detournement-käsite on peräisin 1960-luvun situationisteilta. Situationistit olivat vasemmistolainen poliittis-avantgardistinen liike, jonka toiminta oli suunnattu ihmisten vapauttamiseen ns. "spektaakkelin yhteiskunnasta". Detournement tarkoittaa olemassa olevien ja tunnettujen kulttuuristen artefaktien omimista ja yhdistelemistä siten että niiden merkitys muuttuu.

on asia jota liki kaikki vaihtoehtomediat pyrkivät edistämään. Ei siis ole yllättävää, että tekijänoikeudet (lähinnä nykyisen tekijänoikeuskäytännön kritisoiminen) ovat nousseet myös yhdeksi merkittäväksi sisällölliseksi teemaksi vaihtoehtomedioissa 2000-luvun alkuvuosina.

Kollaasiestetiikkaa pienlehtien sivuilla. Vaihtoehtomediat harjoittavat usein lainailua ja uudelleenyhdistelyä. Detournement on tietoinen kulttuurisen vastarinnan muoto, mutta myös vakiintunut osaksi etenkin pienlehtien visuaalista ilmettä. Kuva:Elina Mikola

6.3. Tuotantoresurssit

Haluisin kyllä nähdä sen maailman, missä asioita voidaan tehdä pyhällä hengellä. (H1)

Periaatteessa vaihtoehtomedian tekeminen vaatii samoja tuotantoresursseja kuin muidenkin hyödykkeiden tuotanto: pääomaa ja työvoimaa.

Vaikka vaihtoehtomedialla tehdään usein palkatta, täysin rahatta se ei onnistu. Lehtien painattaminen, valokuva- ja videomateriaalin tuottaminen ja jopa verkkosivujen ylläpito vaativat jonkinlaista rahoitusta. Tuotantokustannukset vaihtelevat verkkosivujen laatimisen ja ylläpidon vaatimasta muutamasta kymmenestä eurosta aina laajalevikkisen lehden tai kampanjavideon useampiin tuhansiin euroihin.

Käytännössä vaihtoehtomedian rahoituslähteet eivät poikkea paljoakaan valtamedian rahoituslähteistä. Oppikirjan esimerkki esittää viisi rahoitusvaihtoehtoa mediatuotannolle: 1. Käyttäjä maksaa, 2. mainostaja maksaa, 3. kolmas taho maksaa, 4. julkaisija maksaa tai 5. julkinen valta maksaa (Nieminen & Pantti 2003, 79). Käytännössä kaikki yllämainitut rahoitusmallit ovat käytössä myös suomalaisen vaihtoehtomedian kentällä.

Useimmille pienlehdille tyypillisin rahoitusmalli on ”käyttäjä maksaa” -malli. Lehden julkaisemisen mahdollistavat maksavat lukijat, jotka joko tilaavat lehteä tai ostavat sen irtonumeroita. Lehtien irtonumerohinnat on laskettu sen mukaan, että painoksen myynnillä saadaan tuotantokustannukset katettua. Mikäli näin ei käy, tuotantokustannukset jäävät tekijöiden harteille, eli julkaisija maksaa. Muutamat pienlehdet saavat lisäksi kulttuuri- ja mielipidelehtitukea tai tiedotustukea jollekin projektille, millä voidaan kattaa osa painatuskustannuksista. Rahoittavana ”kolmantena tahona” vaihtoehtomedian kentällä toimivat usein vakavaraisemmat kansalaisjärjestöt (joiden rahoitus taas on pitkälti julkista) mutta monille vaihtoehtomediaprojekteille on saatu taloudellista tukea myös yksityishenkilöiltä.

Mainokset ja ilmoitukset ovat toistaiseksi melko pieni tulonlähde suomalaisille vaihtoehtomedioille. Jotkut ovat linjanneet kieltäytyvänsä kaikista kaupallisista mainoksista (mm. Vaikuttava tietotoimisto), toiset taas harrastavat lähinnä vaihtomainontaa muiden pienmedioiden kanssa. Maksullisten ilmoitusten merkitys vaihtoehtomedian rahoituksessa on kuitenkin kasvanut viime vuosina. Esimerkiksi pienlehtien keskuudessa on tyypillistä että mainoksilla kohennetaan lehden taloutta, joka on pääosin irtonumeromyynnin varassa.

Osa uusimmista vaihtoehtomedioista toimii kuitenkin täysin mainos- ja lahjoitustulojen varassa, kuten Trendspotting-tiedote. Haastattelemani Trendspottingin tekijä vitsailikin:

Me otetaan vaikka McDonaldsin mainoksia, kunhan hinnasta vain sovitaan. Kyllä huora hintansa tietää (H3)

Myös muissa haastatteluissa toistui huomio, että uusimmat yhteiskunnalliset liikkeet eivät vierasta kaupallistakaan rahoitusta, niin kauan kun se ei katsota uhkaavan sisällön riippumattomuutta. Myöskään yhteistyötä poliittisten puolueiden kanssa ei vierasteta samassa määrin kuin 1990-luvulla.

[Globalisaatioliikettä seurannut] uusi liike ei pelkää kaupallisuutta, mediaa tai puoluepolitiikkaa, mutta se ei myöskään halua toimia niiden ehdoilla. Moralismista on luovuttu ja ehdottomien rajojen vetämisestä siirrytty liukuvaan asteikkoon. Nyt otetaan rahat ja juostaan. (H4)

Konsistenssi ei kiinnosta. Voidaan ihan hyvin samaan aikaan ottaa mainoksia, huorata puolueiden kanssa vapaamielisesti - ja saadaan jotain joskus aikaankin. (H5)

Vaikka DIY-periaatteisiin kuuluu, että rahan (puutteen) ei tulisi olla este median tekemiselle, useimmat haastattelemani media-aktivistit alleviivasivat että ”ruohonjuuritason näpertely” on vain yksi vaihtoehtomedian muoto. Kun mediaprojektit muuttuvat niin kunnianhimoisiksi että niiden toteuttaminen pelkällä DIY-hengellä osoittautuu mahdottomaksi, tarvitaan lisää resursseja. Tällöin ulkopuolinen rahoitus ja sen turvin tehtävä ammattimainen työ nähdään yhtenä ratkaisuna:

Totta kai halutaan kapitalisoitua, niin että tällä pystyis elättämään itsensä. Tai toinen vaihtoehto ois kansalaispalkka. Ei tää juttu toimis ollenkaan jos me [toimituksessa] ei saatais toimeentulo- tai opintotukia. (H3)

Jos on se vaihtoehto, että löytyy yhteiskunnallisia resursseja - resursseja jotka jakautuvat yhteiskunnassa epätasa-arvoisesti ja me toimimme sen puolesta että jakautuminen olisi tasa-arvoista - niin on okei ottaa haltuun näitä ”streitin” yhteiskunnan resursseja. Se haltuunotto voi tarkoittaa että haetaan EU:lta rahaa tai että varastetaan naapurifirmasta nettiyhteydet. Se ei ole moraalinen kysymys, että mistä ne resurssit tulee. (H6)

Toisaalta jotkut media-aktivistit katsovat, että ulkopuolinen raha ei ratkaise resurssiongelmia, sillä viimekädessä vaihtoehtomedioiden tärkein tuotantoresurssi on liike, sen toimijat sekä poliittiset päämäärän. Liikkeeltä voidaan odottaa myös konkreettisia tuotantoresursseja, kuten esimerkiksi Keski- ja Etelä-Euroopan vallatuissa sosiaalikeskuksissa toimivat kirjapainot tai radioasemat.

Kun tarvitaan jotain webbisivua suurempaa resurssia. Siinä tulee mukaan kysymys liikkeestä. Toimit osana jotain liikettä, se ehdoilla, et atomistisena yksilönä, joka tekee jotain zinee tai ylläpitää blogia. (H6)

6.4. Media-aktivistista media-ammattilaiseksi?

Lähes poikkeuksetta vaihtoehtomedia tehdään vapaaehtoisvoimin ja palkatta. Pienlehtien tekeminen tai verkkosivujen ja sähköpostilistojen ylläpito nähdään harrastuksena, poliittisena missiona, "elämäntehtävänä" ja kanavana tuoda oma näkemys esiin.

Vapaaehtoistyövoimaan perustuvalla tuotantoprosessilla on väistämättömät seurauksensa. Esimerkiksi useimmat pienlehdet ilmestyvät yleensä harvakseltaan ja ilmestymisaikataulu on harvoin säännöllinen. Toisaalta tämän voi nähdä myös myönteisessä valossa: Joissain tapauksessa tuotannon hitaus ja muu amatöörimäisyys näyttäytyy itsessään arvokkaana vastarintana kilpailuyhteiskunnan kasvavia tehokkuusvaatimuksia kohtaan:

Edellisestä Kaurapuurosta on kulunut noin puoli vuotta. Nyt uusi numero on taas ulkona. Kirjoittaja- ja kääntäjäkunta on lisääntynyt mukavasti, mikä panee tulevaisuudessa pohtimaan Kaurapuuron levikin nostamisen lisäksi myös julkaisutahdin nopeuttamista. Mutta katsotaan nyt; Kaurapuuro on meille vain yksi projekti, eikä sen tekeminen saisi viedä aikaa muilta vallankumouksellisilta aktiviteeteilta.
(ote pääkirjoituksesta, Kaurapuuro # 15, syksy 1998)

Toisaalta nykyisen teknologian tarjotessa mahdollisuudet ammattimaiseen tuotokseen, monet tekijät toivoisivat oman vaihtoehtomediensa kehittyvän professionaalimpaan suuntaan. DIY-perinteen ja yhä kunnianhimoisempien laatu- ja tehokkuusvaatimusten välissä tasapainoileminen tuli esille jokaisessa tekemässäni haastattelussa.

Tosi hankala vaatia mitään, kun jengi tekee hommia vapaaehtoisesti. Koko ajan pitäis olla kivaa, ja heti jos huomauttaa jostain, niin jengi rupee et "en mä sit ala sun kaa". (H1)

Tekijöiden kunnianhimoiset tavoitteet tuottaa laadukasta mediaa ja vaihtoehtoliikkeen vapautta ja kaikkien tasa-arvoisuutta korostava toimintakulttuuri ajautuvatkin toisinaan ristiriitaan, joka pahimmillaan johtaa koko mediaprojektin lopettamiseen.

Vaihtoehtomediaa lähdetään kehittelemään vähän turhankin anarkistisilla ratkaisuuilla. Tarvittais professionaalimpaa toimintaa. Pitäisi olla päätoimittaja ja toimituksellinen linja. Kun kenelläkään ei ole valtaa eikä vastuuta, kaikki turhautuu. (H2)

Toinen ammattilaisuuden ja vapaaehtoistyön välinen ristiriita taas liittyi tekijöiden omaan elämäntapaan ja toimeentuloon. Monien media-aktivistien voi katsoa työskentelevän täysipäiväisesti vaihtoehtomedian parissa, mutta tämän edellytys on, että henkilö saa toimeentulonsa esimerkiksi opintotuen tai työttömyyskorvauksen muodossa.

Kysymys media-aktiivismin ja media ammattilaisuuden mahdollisesta tai mahdottomasta yhdistämisestä nousi esiin etenkin kun tekijöillä oli takanaan useiden vuosien kokemus (vaihtoehto)median parissa toimimisesta. Tällöin omille taidoille alettiin kaivata myös ammatillista ja rahallista tunnustusta.

Voihan sitä aina harrastaa ja näperrellä, mutta pidemmän päälle täytyy ihmisen jollain elääkin ja silloin vaihtoehdot on joko medially elämästä tai sitten elämästä esimerkiksi työttömyyskorvauksella tai jonkin toisen alan töillä, ja vaihtoehtomedian tekemistä. (H1)

Moni media-aktivisti päätty lopulta myös työskentelemään media-alalla. Esimerkiksi haastattelemistani henkilöistä kaikki työskentelivät tai olivat työskennelleet myös median parissa, joko toimittajina, it-alalla tai sitten erilaisten järjestöjen tiedotustehtävissä. Toisaalta kausaalisuhteen suunnan osoittaminen tässä kohtaa on hankalaa, sillä monet olivat työskennelleet media-alalla tai opiskelleet alaa jo ennen kuin ryhtyivät toimimaan vaihtoehtomedian parissa.

Olin sellainen tietokonejamppa, kiinnostunut internetistä jo ennen kuin siitä tuli iso juttu. Kun oikeitta eläimille -järjestö perustettiin 1995, aloin tekemään järjestölle webbisivuja. Silloin kauheen monilla järjestöillä ei vielä ollut sivuja. (...) OE:n lisäksi mä olin mukana Maan ystävien paikallisyhdistyksessä ja Aseistakieltäytyjäliitossa. Sellasta perusjärjestösäätö, sä tiiät. Tuli tehtyä paljon tiedotus- ja pressihommia.

Sitä kautta lähin kehittämään vaihtoehtosta viestintää, vaik ei ollut kauheesti näkemystä et mitä se tarkoittaa. Ei ollut realismia tai tuotannollista näkemystä et miten homman saa pyörimään. Lähinnä ideoita ja innostusta. Oppirahoja on tullut maksettua. Muut on käyneet kouluja, mä oon ollut Do It Yourself. En tiedä, onks se sit ollut se paras tie... (H1)

Näin kuvaa urakehitystään eräs haastattelemani (entinen ?) media-aktivisti, joka sittemmin on perustanut oman mediayrityksen. Yllä olevan kertomuksen voi nähdä jatkumona, jossa media-aktivismi vaihtuu media-ammattilaisuuteen. Jatkumossa on havaittavissa yhtäläisyyksiä sosiologien Nicholas Abercombien ja Brian Longhurstin (1998) teoriaan yleisöjatkumosta, jonka toisessa päässä on ”tavallinen” median kuluttaja ja toisessa päässä ammattilaisuutta lähestyvä pientuottaja.

Pientuottajuus (egl. petty producer), jota esimerkiksi Juha Herkman (2001, 201-202) arvelee ”2000-luvun mediatrendiksi” on juuri Abercombien ja Longhurstin kehittämä käsite.

Abercombie ja Longhurst (1998) kuvaavat nyky-yhteiskunnassa vallitsevia yleisö-mediasuhteita yleisöjatkumolla jonka toisessa päässä on median kuluttaja ja toisessa päässä pientuottaja. Malli auttaa hahmottamaan sitä, kuinka mediakulutus muuttuu nykyisin yhä helpommin mediantuotannoksi. Intohimoiseksi harrastamiseksi kääntynyt innostus saa yhä helpommin tuotannollisia muotoja, koska digitalisoituminen ja internet antavat oman tuotannon tekemiseen ja levittämiseen aiempaa paremmat mahdollisuudet.

Abercombie ja Longhurst näkevät yleisöjatkumon lähtevän mediakulutuksesta, joka kehittyy spesifimmäksi kiinnostukseksi ja (esimerkiksi jonkin tv-sarjan) intohimoiseksi harrastamiseksi. Tämä harrastuneisuus puolestaan saa yhteisöllisiä ja tuotannollisia muotoja, kuten fanien verkkosivut ja keskusteluryhmät, joille harrastajat tuottavat itse materiaalia. Jatkumon viimeisessä vaiheessa, pientuottajuudessa, harrastuneisuus muuttuu ammattilaisuudeksi, joka tuo tekijälle myös tuloja. Käytännössä tähän viimeiseen vaiheeseen siirtymisen määrää siis henkilön aseman muuttuminen markkinatalouden näkökulmasta. (Emt., 121–157).

Yleisöjatkumo (Abercombie & Longhurst 1998, 141) :

Kuluttaja – Fani – Entusiasti – Kultisti – Pientuottaja

Yleisöjatkumo media-aktivismiin sovellettuna:

Kuluttaja – Kriittinen katsoja – Media-aktivisti – Pientuottaja

Kansalaisliikkeisiin ja vaihtoehtomediaan sovellettuna Abercombien ja Longhurstin jatkumon voi nähdä lähtevän liikkeelle yhteiskunnallisen aktiivisuuden aikaansaamasta mediakriittisyydestä ja mediavalveutuneisuudesta. Kansalaisliikkeissä toimiessaan henkilö kokee nimenomaan vaikuttavansa median välityksellä (näkyvät mielenosoitukset, mediatempaukset, kampanjoiden julkisuus) ja osallistuu mahdollisesti liikkeen sisäisen, yhteisöllisen median tuottamiseen (pienlehdet, sähköpostilistat). Vähitellen mediasuhde kehittyy yhä ”intohimoisemmaksi” ja henkilön toiminta kansalaisliikkeessä erikoistuu nimenomaan median ympärille, jolloin voidaan puhua media-aktivismista. Viimeisessä vaiheessa vuosien varrella aktivismissa karttuneet taidot, kuten journalistiset kyvyt, tiedottajan taidot tai tietoverkko-osaaminen, muuttuvat ammattimaisiksi. Pientuottajuudesta voidaan puhua esimerkiksi kun henkilö hakee ja saa projektirahoituksen, jonka avulla voi palkata itsensä tekemään jonkin kansalaisjärjestön verkkosivuprojektia.

6.5. Aktivismin ja ammattilaisuuden ristiriitoja

Vaikka liukuma media-aktivismista media-ammattilaisuuteen näyttää käyvän suhteellisen helposti, tähän siirtymään liittyy huomattavia ristiriitoja. Jos yhteiskunnallisen media-aktivismiin lähtökohtana on ollut valtamedian, sen toimintatapojen sekä mediavallan kritiikki, niin ryhtyminen media-ammattilaiseksi puolestaan vaatii näiden toimintamallien ainakin osittaista hyväksymistä.

Kirjoittaminen on aina ollu mulle enemmän aktivismia kuin työtä. En mä rajaa sitä pois, vaan pidän sitä ihan todennäköisenä että tulisin vielä elättämään itseni kirjoittamisella. Ja tavallaan mä pelkään sitä. Että menettäisi sen vapauden mikä tähän saakka on ollut. (H6)

Juha Herkman huomauttaa että pientuottajuus osoittaa kuinka media on asettunut nykykulttuurin keskusta ja miten tämä integroi ihmisiä markkinavetoisen kulttuurin rattaisiin (2001, 220). Myös Abercombie ja Longhurst toteavat, että kun yksilö siirtyy yleisöjatkumolla harrastajasta pientuottajaksi, hänen sosiaaliset suhteensa määrittyvät entistä tiukemmin markkinoiden ehdoilla (1998,140).

Media-ammattilaisuuden ja -aktivismin yhdistämisen ongelmallisuus on kasvanut entisestään kun mediakulttuuri on viimeisten vuosikymmenten myötä muuttunut yhä kaupallisemmaksi. Media-ammattilaisten parissa poliittista sitoutumista kavahdetaan, mutta työ edellyttää entistä avoimempaa yhteistyötä markkinavoimien kanssa ja niiden ehdoilla. Myös esimerkiksi toimittajan työn itsehallinnollisuus on viimeisten vuosien aikana vähentynyt ja yhä useammin media-alan ammattilaisuus merkitsee toimimista kasvottomana ”koneiston osana” (esim. Ramonet 2001, 69-105).

Useimmat media-aktivistit ovat hyvin tietoisia toisaalta median kasvavasta yhteiskunnallisesta vallasta ja samalla yksittäisten toimittajien voimattomuudesta markkinoituvassa mediakulttuurissa. Näin osittainkin media-ammattilaisuus nähdään uhkana aktivistiposition takaamalle itsemääräämisoikeudelle.

Valtamedian (media-ammattilaisuuden) että vaihtoehtomedian (media-aktivismin) välillä tasapainoileminen on toki mahdollista – eikä edes harvinaista – mutta paitsi sisäisiä ristiriitoja, kaksoisroolin haltijaan kohdistuu myös paineita ulkopuolelta. Esimerkiksi työpaikan saaminen valtamediasta hankaloituu, jos työnhakija yhdistetään yhteiskunnalliseen aktivismiin. Vaikka työkokemusta olisi vaihtoehtomedian parista paljonkin, se on viisainta jättää pois CV:sta oikeaa työpaikkaa hakiessa.

Ainakin Suomessa toimittajan nimen yhdistämisestä vaihtoehtomediaan seuraa että vakituista työpaikkaa valtamedian puolelta on turha odottaa. Jotain free-hommia voi saadakin, mutta kun haet Hesarin kesätoimittajaksi, niin päätoimittaja ei tykkää jos google paljastaa hakijan on ollut Kapinatyöläisen toimituskunnassa. (H2)

Toisaalta toimittajana työskentelevään aktivistiin saattaa kohdistua paineita myös vaihtoehtokentältä. Vaihtoehtoliikkeessä toimineen henkilön odotetaan toimittajana

käsittävän tiettyjä aiheita kentän mielipidettä mukaillen. Esimerkiksi ironisen kolumnin kirjoittaminen valtalehteen jostakin vaihtoehtoliikkeen ilmiöstä voi johtaa kirjoittajan arvosteluun.

"Olemme journalisteja, emme terroristeja," Indymedian aktivistit muistuttavat. "Oikeiden" media-ammattilaisten tuskin tarvitsee moiseen vakuutteluun ryhtyä. Kuva: Meenu Bhardwaj / IMC Houston (www.meenu.org)

7. Vaihtoehtomedian tila ja tulevaisuus

Täytyy saada ammattitaidolla tehtyjä ratkaisuja, eli on oltava ammattilaisia tekemässä juttuja. Mutta tarvitaan myös ruohonjuuritason duunia: ihmisiä, jotka tuottaa sisältöä, pitää liikettä pystyssä ja organisoi sitä kaikkea. (H1)

Suomen vaihtoehtomediakentällä on tällä hetkellä hiljaista. Suuret, tuhansia lukijoita keräävät mediat, kuten Vaikuttava Tietotoimisto tai Muutoksen Kevät, puuttuvat kokonaan. Pienlehtiä ilmestyy harvakseltaan mutta 1990-luvun julkaisuintoon on pitkä matka. Myös verkkolehdistä ja -sivustoista monet ovat olleet jo pitkään päivittämättä.

Tyypillisiä syitä vaihtoehtomedioiden lakkauttamiselle lienevät tekijöiden kyllästyminen, kestämaton taloudellinen tilanne, henkilöressurssien, lukijoiden tai mission puuttuminen. Tärkein syy hiljaiseloon liittyy kuitenkin koko vaihtoehtokentän vaikenemiseen. Esimerkiksi Muutoksen kevät lehti ilmoitti lopettaessaan vuonna 2003, että sitä ei ollut enää syytä julkaista koska radikaalia ympäristöliikettä, jota kokoamaan lehti oli aikoinaan perustettu, ei enää ollut olemassa. Myös Vaikuttavan Tietotoimiston lakkauttaminen liittyi erottamattomasti globalisaatioliikkeen hiipumiseen.

Yhden protestiaallon laantuminen ei kuitenkaan tarkoita että vaihtoehtoliikehdintä olisi kokonaan loppunut. Mikäli vanhat merkit pitävät paikkansa, ennemmin tai myöhemmin syntyy uusia liikkeitä, jotka politisoivat uusia kysymyksiä ja joiden nosteessa perustetaan taas uusia vaihtoehtomedioita.

Suomen mediakentältä puuttuu nyt kokonaan julkisuuteen suuntautunut aktivismi. Kyllä se vaihtoehtomedia löytyy välittömästi kun sellaista lähdetään tekemään. Eihän se tarvitse muuta kuin perustaa. (H5)

Muutamit haastateltavistani löysivät syitä vaihtoehtomedian vaikeuksiin myös Suomen kulttuurisesta ilmapiiristä. Vaihtoehtomediaa on helpompi tuottaa maissa, joissa asenneilmasto on sallivampi, yhteiskunnalliset liikkeet ovat voimakkaampia ja vaihtoehtomedialla on pidemmät perinteet. Lisäksi huomautettiin, että Suomessa on aika hyvä

valtamedia. Esimerkiksi YLE:n televisiokanavilla näytetään sisältöjensä puolesta hyvinkin monipuolisia ohjelmia, kuten yhteiskunnallisia dokumenttielokuvia. Näin Suomessa ei synny vastaavanlaista tilausta vaihtoehtomedioille kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa tai poliittiselta kulttuuriltaan varsin konservatiivisessa Iso-Britanniassa.

Luottamusta vaihtoehtomedian mahdollisuuksiin, samoin kuin toimintamalleja, onkin haettu ulkomailta. Esimerkiksi Ruotsista aktivistiryhmät julkaisevat runsaasti sekä sisällöltään että ulkoasultaan laadukkaita verkkosivuja ja vaihtoehtolehtiä. Myös Tanskassa, Hollannissa, Espanjassa, Italiassa ja Isossa-Britanniassa sekä monissa Itä-Euroopan maissa tuntuu olevan tilaa ja tilausta vaihtoehtomedialle, kuten piraattiradioille, video-zineille ja jopa aktivistien tekemille televisio-ohjelmille.

Vaikka Suomen vaihtoehtomedian kenttä on hiljainen verrattuna 1990-luvun puoliväliin tai 2000-2001 globalisaatiohypeen, uusiakin mediaprojekteja syntyy koko ajan. Tuoreena esimerkkinä www.prekariaatti.org –verkkosivusto, jonka tuotannosta vastaavaan joukkoon kuuluu mm. Vaikuttavasta tietotoimistosta tuttuja tekijöitä.

Päällisin puolin se näyttää pikkasen samalta kuin Vaikuttava tietotoimisto: On uutisia, ja niitä voi kommentoida. Mutta Prekariaatti.org ei ole luonteeltaan tiedotusprojekti, vaan se pyrkii luomaan liikettä ja toimintaa, kun taas VAI:n aikana toimintaa oli niin paljon että VAI ehti vain raporttoimaan sitä. Nyt toimintaa ei tule sellaisena aaltona. Nyt rakennetaan ja luodaan pohjaa jollekin uudelle. (H6)

Tavallaan vaihtoehtomedian tekemiselle olisi nyt paremmat mahdollisuudet kuin koskaan aiemmin: media-aktivismiin hankalimmat oppivuodet on ohitettu ja tarjolla olisi entistä paremmat tekniset puitteet, mutta onko tärkein tuotantoresurssi, idealismi ja alkuinnostus kulutettu loppuun? Jos 2000-luvun taitteen vaihtoehtomediakenttä kärsi professionalismin puutteesta, mutta eli idealismilla, nyt tilanne on kääntynyt toisin päin: Teknistä osaamista ja ammatimaisia tekijöitäkin saattaisi löytyä, mutta tarvittaisiin myös sisältöjä ja ennen kaikkea:

tunnetta kun rupee tekeen ilman mitään kauheeta realismia. Kaikki on mahdollista. Niinku Do It Yourself! (H1)

8. Lopuksi

Tämän työn tarkoitus oli luonnostella kuvaa suomalaisesta vaihtoehtomediasta vuosituhaten taitteessa. Samalla piirtyi kuva myös muutoksista, joita koko kansalaisaktivismien kenttä on käynyt läpi tarkastelun ajanjakson aikana. Yhteenvetona näen tarpeelliseksi painottaa kolme asiaa, jotka ovat leimanneet suomalaista vaihtoehtomedian kenttää 1990-luvun alkuvuosilta lähtien:

Ensinnäkin yhteiskunnallinen aktivismi itsessään on muuttunut yhä selkeämmin mediasuuntautuneeksi ja samalla media-aktivismista on kehittynyt oma yhteiskunnallisen toiminnan lajinsa. Kun yhteiskunnalliset kamppailut ovat siirtyneet julkisuuden areenoille, ne ovat alkaneet vaatia toimijoiltaan aiempaa enemmän media-alan tietotaitoa. Tämä kehitys näkyy myös vaihtoehtomedian tuotannossa, joka on viime vuosina kehittynyt yhä professionaalimpaan suuntaan.

Toiseksi: Vaikka vaihtoehtomedian tuotanto ja media-aktivismi ovat erottautuneet omiksi toimintamuodoikseen, vaihtoehtomedian ja vaihtoehtoliikkeiden suhde on yhä symbioottinen. Vaihtoehtomedian tuotannolliset ongelmat, samoin kuin vahvuudet, liittyvät lähes aina itse siihen mitä ”kentällä” tapahtuu. Uudet tekniset ratkaisut tai entistä ammattitaitoisempi sisällöntuotanto eivät riittäneet pelastamaan sen enempää Vaikuttavaa tietotoimistoa kuin Muutoksen kevättäkään kun itse liikehdintä hiipui. Vaikka siis päällisin puolin media-aktivismi näyttää kulkevan omia teitään, eikä läheskään kaikkia vaihtoehtomedioita voida palauttaa minkään yksittäisen yhteiskunnallisen ryhmän tai liikkeen aikaansaannoksiksi, ne ovat edelleen erottamaton osa yhteiskunnallista muutosliikettä.

Kolmas mainittava seikka on media-aktivismien ja media-ammattilaisuuden monimutkainen suhde. Vaikka yhteiskunnallisen media-aktivismien kentällä hankitaan ja kehitetään samoja taitoja, joita media-alan ammattilaisuus edellyttää, aktivistin ja ammattilaisen roolin välillä liikkuminen ei ole ongelmaton. Markkinoituvalla mediakentällä on vain vähän sijaa yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle ja media-ammattilaisilta odotetaan radikaalien kannanottojen sijasta enemmänkin kasvottoman raportoijan roolin omaksumista. Ammattilaisuus edellyttää myös mediakulttuurin lisääntyvän kaupallisuuden hyväksymistä ja

sen ehtoihin sopeutumista, kun taas media-aktivismi tähtää vakiintuneiden toimintamallien muuttamiseen ja uudenlaisen mediakulttuurin luomiseen.

Yllämainitut seikat vetävät yhteen paitsi lopputyöni, myös omia ajatuksiani viimeisen neljän vuoden ajalta. Kuten työni johdannossa mainitsin, tulin opiskelemaan Tampereen ammattikorkeakoulun taiteen ja viestinnän yksikköön saadakseni eväitä laadukkaamman ja paremman vaihtoehdomedian tekemiseen. Opinnot ovat toki antaneet teknisiä valmiuksia, mutta samalla minulle on käynyt yhä selvemmäksi, että vaihtoehdomedian tuottaminen ja media-aktivismi on ensisijaisesti poliittista toimintaa ja tekniikalla tai taidoilla on sille ainoastaan välinearvoa. Laadukkaan vaihtoehdomedian tärkein tuotantoresurssi on elävä ja vahva liike. Sitä ei voida korvata parhaallakaan ammattilaisuudella tai teknologisilla ratkaisuilla.

Vaihtoehdomedian tuotannon tärkeimmät edellytykset ovat elävä liike sekä aito idealismi.

Teknisiksi resursseiksi riittävät vaikkapa saksat ja valokopiokone.

Kuva: Hella ja Nyrkki #2 (1996)

Oman haasteensa vaihtoehdomedian tuotantoon asettaa se, että yhteiskunnallisten liikkeiden toimintasyklit ovat nopeita. 1990-luvun ja 2000-luvun alkuvuosien merkittävimpien protestiliikkeiden aktiivinen aika kesti ainoastaan muutamia vuosia. Nopeat muutokset heijastuvat luonnollisesti myös vaihtoehdomedioihin, joiden elinikä jää yleensä suhteellisen lyhyeksi. Liikkeen aktiivisen toimintasyklin loppuminen ja sen myötä median lakkauttaminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita tappiota. Se ei ole sama asia kuin konkurssi kaupalliselle mediayritykselle, vaan ainoastaan merkki siitä, että on aika siirtyä johonkin toisenlaiseen.

Kuten työssäni kävi ilmi, 1990–2000 -luvun taitteen media-aktivismiin aalto on ohittanut huippunsa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että suomalainen media-aktivismi olisi tullut tiensä päähän. Edesmenneet pienlehti-, video- ja verkkosivuhankkeet ovat osaltaan luoneet pohjaa uusille projekteille. Alkunnostuksesta on saatu maksaa oppirahoja, mutta samalla on hankittu kokemusta ja luotu verkostoja, jotka ovat edelleen olemassa ja odottavat oikeaa hetkeä, jolloin niille olisi käyttöä.

Kameraryhmä on valmiina, enää puuttuu vallankumous.

Aineisto

Lehdet:

(Työni aineistona olen käyttänyt muun muassa vuosien 1995-2005 aikana keräämiäni erilaisia pienlehtiä sekä Vastavirta-klubin lehtihyllyä. Nämä kokoelmat käsittävät yhteensä toistasataa julkaisua. Alla olen kuitenkin maininnut ainoastaan ne julkaisut joihin viittaan tekstissäni suoralla sitaatilla.)

Kaurapuuro # 9 (kesä 1995)

Kaurapuuro # 15 (syksy 1998)

Muutoksen kevät # 1, 1996

WWW-sivut:

Independent Media Center

<http://www.indymedia.org> (7.4.2005 klo 15.55)

Katalyytti-projekti

<http://kulma.net/katalyytti/> (5.4.2005 klo 13.46)

Laajakulma -sivusto

<http://www.kulma.net> (5.4.2005 klo 13.36)

Muutoksen kevät

<http://kulma.net/mkevat/> (5.4.2005 klo 13.45)

Prekariaatti.org

<http://www.prekariaatti.org/> (5.4. klo 13.47)

Helsingin sosiaalikeskus Siperian valtaus-sivusto

<http://squat.net/valtaus> (5.4.2005 13.47)

Toinen Vaihtoehto –lehti:

<http://www.punkinfinlad.net/tv> (5.4.2005 klo 13.36)

Vaikuttava tietotoimisto

<http://www.vaikuttava.net>(5.4.2005 klo 13.44)

Aktivistien verkkokeskustelua ministeri Erkki Tuomiojan kanssa:

<http://www.vaikuttava.net/article.php?sid=548> (5.4.2005 klo 13.50)

Haastatteluaineisto

Työtäni varten haastattelin kuutta aktiivisesti vaihtoehtomedian parissa toimivaa tai toiminutta henkilöä. Työssä käytetyt lainaukset ovat peräisin näistä haastatteluista ja viittaamaan niihin merkinnöillä H1-H6.

Lisäksi keskustelin vapaamuotoisemmin (ilman nauhuria ja haastattelupohjaa) kahden 2000-luvun vaihtoehtoliikkeissä toimineen aktivistin kanssa, jotka nykyisin työskentelevät viestinnän parissa. Näitä haastatteluja voi pitää eräänlaisina tutkimusaluetta kartoittavina esihaastatteluina. En ole lainannut näitä haastatteluja työssäni.

Työtä varten haastattelemani henkilöt sekä haastattelujen ajankohdat:

Haastattelu 1 (H1), 16.9.2004. Haastattelun kesto: noin 2 tuntia.

Media-aktivisti (mm. viestintäverkosto Laajakulma, videoprojekti Katalyytti). Nykyisin työskentelee omassa kestävässä viestintään erikoistuneessa mediayrityksessään.

Haastattelu 2 (H2), 17.9.2004. Haastattelun kesto noin 50 minuuttia.

Toimittaja, kansalaisaktivisti, viestinnän opiskelija.

Toiminut mm. Vaikuttavassa Tietotoimistossa sekä erilaisten kulttuuri- ja mielipidelehtien toimituskunnissa.

Haastattelu 3 (H3), 4.11.2004 Haastattelun kesto noin 1 tunti 10 minuuttia.

Kansalaisaktivisti, opiskelija.

Toiminut mm. Vaikuttavan tietotoimiston sekä www.prekariaatti.org -verkkosivuston ylläpitäjänä.

Haastattelu 4 (H4) 4.11. 2004. Haastattelun kesto noin 45 minuuttia.

Kansalais- ja media-aktivisti, toimittaja.

Toimii mm. Trendspotting-tiedotteen toimittajana.

Haastattelu 5 (H5) 28.2.2005. Haastattelun kesto noin 1 tunti 15 minuuttia.

Kansalais- ja media-aktivisti, työskentelee it-alalla.

Toiminut mm. pienlehtien toimittajana sekä Vaikuttavassa Tietotoimistossa.

Haastattelu 6 (H6) 1.3.2005. Haastattelun kesto noin 1 tunti 30 minuuttia.

Kansalaisaktivisti, toimittaja, viestinnän opiskelija.

Toiminut mm. Vaikuttavassa Tietotoimistossa sekä Trendspotting-tiedotteen toimittajana.

Taustahaastattelu 1 Tampereella 12.9.2004. Haastattelun kesto noin 60 minuuttia.

Kansalaisaktivisti, alakulttuureihin sekä vaihtoehtoliikkeisiin perehtynyt tutkija (YTM).

Taustahaastattelu 2 Helsingissä 6.11.2004. Haastattelun kesto noin 30 minuuttia.

Toimittaja/televisiotoimittaja. Toiminut erilaisissa aktivistimediaoissa sekä kansalaisjärjestöissä.

Lähdekirjallisuus

Abercrombie, Nicholas & Brian Longhurst (1998): Audiences. Sage. London

Atton, Chris (2001): Approaching Alternative Media: Theory and Methodology. Alustus International Communication Associationin konferenssissa "Our Media, Not Theirs", The American University, Washington, D.C..

Verkossa osoitteessa: <http://www.ourmedianet.org/papers/om2001/Atton.om2001.pdf>
(3.4.2005 klo: 18.05)

Harding, Thomas (2001): The Video Activist Handbook. Pluto Press. London

Heima-Tirkkonen, Tuula & Kallio-Tamminen, Tarja & Selin, Tove (toim) (1996):
Ruohonjuurista elämänpuuksi – suomalainen vaihtoehtoliik ehdintä Vihreä Sivistysliitto ry,
1996.

Heino, Timo-Erkki (2004): "Itsesensuuri suurin uhka USA:ssa". Journalisti 3.9.2004.

Heiskanen, Jukka-Pekka (1996): Pienlehdet muutoksen merkinä. Teoksessa: Heima-Tirkkonen, Tuula ym. (toim.) Ruohonjuurista elämänpuuksi – suomalainen vaihtoehtoliik ehdintä. Vihreä Sivistysliitto ry, 1996.

Herkman, Juha (2001): Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Vastapaino. Tampere.

Huhta, Jukka (2001): Vaihtoehtomedia verkossa. Alustus Mediaetiikan kipupisteet - luentosarjan luennolla Etiikka verkonsilmässä Tampereen yliopistolla 22.11.2001. Alustus julkaistu verkossa osoitteessa: <http://db.cs.helsinki.fi/~jhuhta/vai.html> (4.4.2005 klo 12.50)

Huhtamo, Erkki (1995): Raaputusjälkiä kuvaruudussa – scratch-video ja vastaanpuhumisen strategiat. Teoksessa: Huhtamo, Erkki & Lahti, Martti (toim.) (1995): Sähköiho: kone, media, ruumis. Vastapaino. Tampere.

Huhtamo, Erkki & Lahti, Martti (toim.) (1995): Sähköiho: kone, media, ruumis. Vastapaino. Tampere.

Hujanen, Taisto & Moring, Tom (1994): Ääniradio. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim) (1994): Joukkoviestintä suomessa. Weilin+Göös. Porvoo.

Journalismikritiikin vuosikirja 2001. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotustutkimus 1/2001

Juppi, Pirita & Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miika (toim.) (2003): Liike elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhaten vaihteessa. SoPhi, Jyväskylä.

Juppi, Pirita (2003a): Eläinoikeusliike määrittelykamppailun ja marginalisoinnin kohteena. Teoksessa: Juppi, Pirita ym. (toim.): Liike elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituhaten vaihteessa. SoPhi, Jyväskylä.

Kaihovaara, Riikka (2001): Jäikö sisältö draaman varjoon Prahassa. Artikkelit Journalismikritiikin vuosikirjassa 2001, s.44-51. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotustutkimus 1/2001.

Kivekäs, Otso (2001): "Monta totuutta, kaikki yhtä tosia". Artikkelit Journalismikritiikin vuosikirjassa 2001, s.40-43. Journalismin tutkimusyksikkö, Tiedotustutkimus 1/2001.

Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim) (1994): Joukkoviestintä suomessa. Weilin+Göös. Porvoo.

Pyykkönen Miikka (2000): Identiteetti liikkeessä. Vastakulttuurinen identiteetti ja representaation politiikka. Pro gradu –tutkielma (julkaisematon). Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto.

Ramonet, Ignacio (2001): Median tyrannia. WSOY. Helsinki

Soramäki, Martti (1995): Mediat yli rajojen. Näkökulmia joukkoviihteen tuotantoon, jakeluun ja kulutukseen. Gaudeamus. Helsinki.

Termonen, Markus (2003): Vastarinnan subjekti ja diskursiivinen subjektituotanto. Teoksessa: Juppi, Pirita ym. (toim.): Liike elämää. Vastakulttuurinen radikalismi vuosituuhannen vaihteessa. SoPhi, Jyväskylä.

Thornton, Sarah (1995): Club Cultures. Music, media and subcultural capital. Polity Press. Oxford.

Tietäväinen, Antti (2003): Valkohaalaritutkimus. Sosiaali antropologian laudaturtyö (julkaisematon). Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampereen yliopisto. Verkossa osoitteessa: <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=108> (4.4.2005 klo 12.53)

Toivanen, Hannu (1997): "Do It Yourself" - DIY vastarinnan sosio-kulttuurisena merkityksiä organisoivana periaatteena ja käytäntönä. Kulttuuriantropologian laudatur-tutkielma (julkaisematon). Suomen kielen, kirjallisuuden ja kulttuurintutkimuksen laitos. Joensuun yliopisto.

Väyrynen, Raimo(2001): Globalisaatiokritiikki ja kansalaisliikkeet. Gaudeamus, Helsinki.